

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Tabi Tasarrufun İptali Davalarında İspat Yükü

Özgecan GÖK*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Malî Hukuk Anabilim Dalı, ozgecan.ordu@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3296-2098

Makale Geliş Tarihi: 11 Mart 2025 **Makale Kabul Tarihi:** 6 Mayıs 2025

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Tabi Tasarrufun İptali Davalarında İspat Yükü

ÖZET

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, kamu alacaklarının cebren tahsil sürecini; bu süreçte kamu alacaklısına tanınan yetkileri ve menfaat dengesi temelinde kamu borçlusuna tanınan hak ve yükümlülükleri düzenlemektedir. Tasarrufun iptali davaları ise tıpkı özel hukuk temelli alacaklar bakımından 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda olduğu gibi kamu alacağın karşılıksız kalmasına sebep olan ya da mal kaçırma şüphesi içeren tasarrufları etkisiz hale getirmek amacıyla cebren tahsil sürecine dahil edilen güvence önlemlerinden biridir. Kanunda yer alan şartlar altında tasarruf ve muamelelerin iptali için açılan bu davalar, mülkiyet hakkının bahsettiği, kullanma ve tasarruf etme yetkilerine getirilen sınırlama niteliğindedir. Kanunda bu tür davaların sebebi genellikle karinelere ya da varsayıma dayalı düzenlendiğinden, taraflar yargılama sürecinde yoğun bir ispat faaliyetine girmektedir. Davanın aksi ispat edilebi- len adî kanunî karinelere dayanması hali pek sorunlu görülmemekte iken kesin kanunî karinelere düzenlenen tasarrufun iptali sebepleri aksini ispat hakkı tanımaması sebebiyle tasarruf özgürlüğüne ölçsüz müdahale anlamına gelebilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin, Kanun'da 28'inci maddede, bağışlama hükmünde sayılan *"üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar"* düzenlemesini iptal etmiş olması bu çalışmanın yapılmasında ilham kaynağı olmuştur. İspat yükünün nasıl dağıtılacağı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a tabi ta-

sarrufun iptali davaları yönünden irdelenmesi gereken bir konudur. İşte bu nedenle çalışmada kamu menfaati için tahsil edilen kamu alacaklarında hazine lehine açılan davalarda, taraflara ispat hakkının tanınması, ispat yükünün paylaşılması ve mülkiyet hakkına müdahalenin sınırı ekseninde tasarrufun iptali davalarında ispat sorunu ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu (vergi) icra hukuku, tasarrufun iptali davası, ispat yükü, karine, varsayım

Burden of Proof in Annulment Cases of Dispositions Subject to the Procedure for the Collection of Public Receivables Law

ABSTRACT

Law No. 6183 on the Procedure for the Collection of Public Receivables regulates the process of enforced collection of public receivables, the powers granted to the public creditor in this process, and the rights and obligations granted to the public debtor based on the balance of interests. Actions for annulment of dispositions, similar to those under the Enforcement and Bankruptcy Law No. 2004 concerning private law claims, are among the safeguard measures included in the enforced collection process to render ineffective the transactions that cause public receivables to remain uncollected or that raise suspicions of asset evasion. These lawsuits, filed under the conditions stipulated in the law for the annulment of transactions and dispositions, constitute a limitation on the rights of ownership, use, and disposal. Since such cases are often regulated in laws based on presumptions or assumptions, the parties engage in an intensive burden of proof process during litigation. While the reliance on rebuttable legal presumptions does not generally pose a significant issue, the grounds for annulment of dispositions regulated by conclusive legal presumptions—without allowing for rebuttal—may constitute a disproportionate intervention in the freedom of disposition. The annulment by the Constitutional Court of the provision in Article 28 of the Law, which classified “onerous transactions made between blood relatives up to the third degree (inclusive), spouses, and in-laws up to the second degree (inclusive)” as equivalent to donations, served as the inspiration for this study. The way proof is to be carried out and how the burden of proof is distributed is a critical issue in annulment cases concerning transactions under the Procedure for the Collection of Public Receivables. Therefore, this study examines the issue of proof in annulment cases concerning public receivables that are to be collected in the interest of the public. It focuses on granting the parties the

right to present evidence, distributing the burden of proof, and determining the limits of intervention in property rights in lawsuits filed in favor of the Treasury.

Keywords: Public (tax) enforcement law, action for annulment of disposition, burden of proof, presumption, assumption

GİRİŞ

Özel hukuk ya da kamu hukuku ilişkisinden kaynaklanmış olması fark etmeksizin para ile ifade edilen bir borcun en doğal ve arzu edilen sona erme şekli ödemedir. Ne var ki günlük hayatta borç ilişkisi her zaman vadesinde ödeme ile sonlandırılmamaktadır. Alacak kamuya ait bir alacak olduğunda, kamu borçlusunun ödeme konusunda özel borçlarına nazaran daha gayretsiz ya da isteksiz davranması söz konusu olabilmektedir. Hazineyi temsil eden tahsil dairesinin kamu gelirinin sürekli kaynağını oluşturan mükellefin tahsilat sonrasında düşeceği durumu gözetmesi; mükellefin ekonomik varlığını sürdürmesinin esas olması; cebren tahsil sürecinde kamu alacaklısının özel alacaklılarda olabildiği gibi “ne pahasına olursa olsun tahsilat” düsturu ile hareket etmeyip mümkün mertebe borçlunun menfaatlerini de telif etmekle yükümlü olması; sonuçta tahsilat baskısının borçlu üzerinde bir miktar daha az hissedilmesi yahut kamu borçlusu nezdinde af veya yeniden yapılandırma kanununun çıkmasına dair beklentinin bulunması gibi faktörler bu duruma sebebiyet verebilmektedir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun^[1] kamu alacaklarının cebren tahsil sürecini ve bu süreçte kamu alacaklısına tanınan yetkileri ve menfaat dengesi temelinde kamu borçlusuna tanınan hak ve yükümlülükleri düzenlemektedir. Kamu borçlusunun borcunu kendiliğinden ödememesi halinde alacaklı tahsil dairesinin bunu cebren sağlaması ve kanunda verilen yetkiler çerçevesinde tahsili güvence altına alacak önlemleri uygulaması gerekmektedir. Kamu borcu ilişkisi sürecinde tahsil daireleri ile kamu borçlusu arasında çeşitli uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Uyuşmazlığın kaynağı cebren tahsil sürecindeki bir işlemin hukuka aykırılığı olabileceği gibi güvence önlemlerinin uygulanması yahut kamu borçlusunun lehine olan bazı imkânlardan yararlandırılmaması olabilmektedir.

Kamu alacaklarının büyük bir kısmını genel bütçeye, il özel idareleri ve belediyelere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bun-

[1] RG, 28 Temmuz 1953, Sayı 8469.

ların zam ve cezaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla cebren tahsile yönelik işlemler genel olarak vergi mahkemelerinde çözülmesi gereken bir uyuşmazlık niteliği arz etmektedir. Bunların dışında ve kamu alacaklarının tahsili bakımından özel olarak görevli yargı mercii belirlenmemiş olan diğer uyuşmazlıklar ise, idare mahkemelerinde görülmektedir. Kamu borcu ilişkisini çevreleyen koşullara ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde de adlî yargının görevli olması söz konusu olmaktadır. Kamu borçlusunu ile üçüncü kişiler arasında gerçekleşen bazı özel hukuk ilişkilerinin kanun gereği hükümsüzlüğüne ilişkin uyuşmazlıklar bu türdendir. Genel olarak Kamu İcra Hukuku'nda tasarrufun iptali davaları şeklinde anılan ve İcra ve İflas Hukuku ile ortak bir alanı oluşturan bu uyuşmazlıklar Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 24 ila 30'uncu maddeleri arasında düzenlenmektedir. Kanunda yer alan şartlar altında tasarruf ve muamelelerin iptali için açılan bu davalar, mülkiyet hakkının bahşettiği, sahip olunan şeyi dilediği gibi kullanma (*Lat. Usus*) ve tasarruf etme (*Lat. Abusus*) yetkilerine getirilen sınırlama niteliğindedir. Kamu borçlusunun kamu alacağını karşılıksız bırakma amacıyla tasarrufta bulunduğu şüphesine dayanması, uyuşmazlık söz konusu olduğunda tarafların şüpheyi ortadan kaldırmak için derin bir ispat ve hâkimi ikna faaliyetine girecekleri anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kişilerin mahkemeler önünde hak arama özgürlüğüne de temas edilmesi önemli hale gelmektedir.

Böyle bir çalışma yapılmasında Anayasa Mahkemesi'nin, Kanun'da 28'inci maddede yer alan, bağışlama hükmünde sayılan “*üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhrî hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar*” düzenlemesini iptal etmiş olması^[2], etkili olmuştur. Genel olarak tasarrufun iptali davaları için belirlenen şartlar adî ya da kanunî bir karineye yahut bir varsayıma dayanmaktadır. Aksini ispat imkânı tanınmayan karineler söz konusu olduğunda tasarrufta bulunma özgürlüğüne ölçsüz müdahale sorunu tar-

[2] Anayasa Mahkemesi 22 Haziran 2023 Tarih ve E.2022/134, K.2023/116 Sayılı Kararı (RG, 15 Eylül 2023, Sayı 32310).

tıslanabilir hale gelmektedir. İspat faaliyetinin nasıl gerçekleştirileceği ve yükünün nasıl dağıtılacağı hususu Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da da iptali istenebilecek tasarruf ve muameleler yönünden irdelenmesi gereken bir konudur.

Çalışmanın ilk bölümünde Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da düzenlenen tasarrufun iptali davaları genel hatları ile ele alınmaktadır. Davanın amacı, türü, şartları, konusu ve yargılama süreci hakkında açıklamalara ve özellik gösteren hususlara yer verilmektedir. İkinci bölümde ise, bu davalar bakımından ispat sorunu incelenmekte, genel olarak ispat yükü ve dağılımına ilişkin açıklamalardan sonra ivazsız tasarruflar ile ivazlı yapılsa dahi bağışlama sayılan tasarruflar temelinde ispat sorunu ele alınmaktadır. Bu kapsamda, yakın hısımlar arası işlemler, pek aşağı bir bedelin kabul edildiği sözleşmeler, borçlunun kendisine ya da üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler, hükümsüz sayılan diğer tasarruflar ve kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar bakımından ispat sorunu doğabilecek hususlara yer verilmekte; nihayet değerlendirmelerin yer aldığı sonuç kısmı ile çalışma sonlandırılmaktadır.

I. KAMU İCRA HUKUKUNDA TASARRUFUN İPTALİ DAVALARI

A) GENEL AÇIKLAMA

Kamu İcra Hukuku'nda tasarrufun iptali davaları, bir kamu alacağının cebren tahsili sürecinde, kamu borçlusunun üçüncü kişilerle özel hukuk ilişkileri çerçevesinde, tahsile engel olma sonucunu doğuracak şekilde gerçekleştirdiği tasarruflarından kaynaklanan uyuşmazlıklardır^[3]. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 24'üncü ve devamı maddelerinde, "iptal davası açılması" başlığı altında tasarrufun iptali ile ilgili düzenlemelere yer verilmektedir. İptal davası açılması suretiyle tasarrufların hükümsüz sayılması kamu alacakları açısından bir güvence önlemidir.

[3] Yusuf Karakoç, *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözömlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin, 2000, s.65.

Başka bir ifadeyle kamu alacağının tahsil ihtimalini arttırmak için hazinenin elini güçlendirmek üzere bu tür uyuşmazlıkların çıkarılmasına imkân tanınmaktadır^[4].

Tasarrufun iptali davalarına, özel borç ilişkilerinin cebren tahsil/ifa sürecini düzenleyen 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun^[5] 277 ila 284'üncü maddeleri arasında da yer verilmektedir. Özel borç ilişkilerindeki alacaklı tarafta yer alan kişilere bu tür bir güvence sağlanmakta iken, büyük çoğunlukla kamu giderlerinin karşılığı olmak üzere ve kanun gereği tahsil edilen kamu alacaklarında, toplumun menfaatini temsil eden hazineye bu imkânın sağlanması evleviyet kuralının gereğidir. Her ne kadar bu imkânın iki farklı kanunda, bazı nüanslar ile tanınması söz konusu olsa da tasarrufun iptali davalarının temelinde aynı olgu yatmaktadır. Borçlu konumunda bulunan kişiler, güncel bir borç sebebiyle malvarlığının aktifinde yer alan değerlerin, pasifi ölçeğinde azalmasına engel olmak için günlük hayatta "mal kaçırma" olarak ifade edilen davranışı gerçekleştirebilmektedir. Borçlunun genellikle içinde bulunduğu psiko-ekonomik şartlar dahilinde borca karşı bu yönde kaçınmacı bir tepki geliştirmesi bakımından, borcun kaynağının özel hukuk ya da kamu hukuku ilişkisi olması arasında çok büyük bir fark bulunmamaktadır. Kamu borçlusunun iptali gereken bir tasarrufu gerçekleştirmesi durumunda ise, esasen malvarlığının aktifindeki azalmaya engel olma güdüsüyle hareket etmesi söz konusudur. Tabii ki alacağın karşılıksız kalmasına sebep olacak şekilde yapılan tasarruflar çoğunlukla dürüstlük kuralı ve iyiniyet zemininde yer almamaktadır. Bununla birlikte kötü bir saikle hareket edilmese dahi gerçekleştirilen tasarruflarla borcun tahsiline engel olunabilmektedir^[6]. İşte tasarrufun iptali davaları, borçlunun alacağın karşılıksız kalmasına sebep olan ya da mal

[4] *Ibid.*, s.66.

[5] RG, 19 Haziran 1932, Sayı 2128.

[6] Benzer yönde tespit ve açıklamalar için bkz. Tahir Emre Yardımcı, *Tasarrufun İptali Davası*, Ankara, Seçkin, 2024, s.17-19.

kaçırma şüphesi içeren tasarruflarını etkisiz hale getirmek amacıyla takip hukuklarına dahil edilen güvencelerdir. Her ne kadar bu kurum, tasarrufun “iptali” kavramı ile ifade edilse de yargılamanın sonucunda yapılan işlem eski haline getirilmemekte, yalnızca tasarrufa konu değer üzerinden kamu alacağının tahsil edilmesine imkân sağlanmaktadır.

B) DAVANIN AMACI VE NİTELİĞİ

Gecikme zammının kendiliğinden işlemeye başlaması ve tahsil daire-
sinin kanunilik ilkesi gereği artık cebren takip sürecini başlatmak zorun-
da olması, kamu borcunun vadesinde ödenmemesinin iki temel sonucu-
dur^[7]. Haciz yoluyla takip edilecek bir kamu alacağı için tahsil dairesi,
borçlunun mallarına haciz koyma ve haczedilen malları satarak paraya
çevirme yetkisine sahiptir^[8]. Kamu borçlusu ise, henüz borç için haciz
konulmadan önceki aşamada ya da hakkında iflas kararı verilebilecek bir
mükellef ise iflas kararı verilmeden önce kendi malvarlığı üzerinde tasarruf
edebilmektedir. Bu aşamadaki tasarrufların amacı kamu alacaklısından
mal kaçırmak olabileceği gibi hiç böyle bir saik güdülmeksizin de bu tür
tasarruflar gerçekleştirilebilir. Öte yandan haciz aşamasına gelindiğinde
bu tasarruflar nedeniyle artık haczedilebilecek veya kamu borcunu karşı-
lamaya yetecek kadar bir malvarlığının kalmaması söz konusu olabilir. İşte
böyle durumlarda alacaklı idarenin genel mahkemeler nezdinde kanunda
belirtilen şartları taşıyan tasarrufların hükümsüz sayılmasını talep etmesi
mümkün hale gelmektedir^[9]. Bu sayede borçlu tarafın tasarrufta bulunma

[7] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 51, 54.

[8] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 62 vd.

[9] Muallâ Öncel *et al.*, *Vergi Hukuku*, Ankara, Turhan, Gözden Geçirilmiş
Güncelleştirilmiş 32. Baskı, 2023, s.209; Selim Kaneti *et al.*, *Vergi Hukuku*,
İstanbul, Filiz, 2019, s.579; Yusuf Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, Ankara, Yetkin,
3. Baskı, 2024, s.552; Yusuf Karakoç, “Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali
Davası”, *Prof. Dr. Mualla Öncel'e Armağan*, Ankara Üniversitesi Yayınları No:
243, C. I, 2009, s.377; Yusuf Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, Ankara, Yetkin, 2016,
s.366-369; Burcu Demirbaş Aksüt, “Kamu İcra Hukukunda Menfaat Dengesi”,

özgürlüğünü kullanıp malvarlığını alacaklının el atma imkânının dışına çıkararak alacağın tahsilini engelleyici bir durum yaratmasına engel olunmakta; tasarrufa konu haczi kabil mal ya da hak üzerinde cebrî icra sürecinin devam etmesi sağlanmaktadır^[10].

6183 sayılı Kanun'da 24'üncü maddede iptal davasının açılması; 26'ncı maddede hükümsüz sayılma zamanaşımı; 27'nci maddede ivazsız tasarrufların hükümsüzlüğü ve 29'uncu maddede hükümsüz sayılan diğer tasarruflara ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir. Söz konusu tasarruflar için bir iptal davası açılması ve davanın kamu alacaklısı idare lehine sonuçlanması durumunda davaya konu tasarrufun hükümsüzlüğüne karar verilmektedir^[11]. "Tasarrufun iptali davası" terim olarak öğretide ve yargı kararlarında genel kabul görmüş olsa da etkisi yönünden isabetli olup olmadığı tartışılabilir durumdadır. Davada mahkeme, uyuşmazlık konusu vakianın düzenlemedeki tasarruflardan olup olmadığını tespit etmekte;

Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015), s.4694, 4695.

[10] Bilge Umar, *Türk İcra İflâs Hukukunda İptal Dâvası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 1013, Hukuk Fakültesi No. 210, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1963, s.1, 2; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, op. cit.*, s.1397; Yardımcı, *op. cit.*, s.20.

[11] Bir üst kavram olarak hükümsüzlük, bir sözleşmenin, tarafların istediği hukukî hüküm ve sonuçları meydana getiremediği bütün halleri ifade ettiği; hükümsüzlük halinde borç sözleşmesi kurulmuş/ meydana gelmiş olmakla birlikte, hukuk düzeninin tarafların böyle bir sözleşmeyle gerçekleşmesini istedikleri hukukî sonucun doğmasını engellediği ve hükümsüzlük türlerinin genel olarak *eksiklik*, *kesin hükümsüzlük (butlan)* ve *iptal edilebilirlik* olarak tasnif edilmesi hakkında bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Yetkin, 25. Baskı, 2020, s.376-377; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan, 22. Baskı, 2018, s.132-137; Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta, 22. Baskı, 2011, s.142-146. Medenî Hukuk açısından iptal halleri ile tasarrufun iptali davası anlamında iptalin farkları hakkında bkz. Umar, *Türk İcra İflâs Hukukunda İptal Dâvası, op. cit.*, s.13, 16, 17; Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Ankara, Adalet, 2. Bası, 2013, s.1400, 1401; İdil Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, Ankara, Yetkin, 2015, s.23; Yardımcı, *op. cit.*, s.35-43.

sonucunda da hükümsüz sayılıp sayılmayacağına karar vermektedir. Bu karar ile tasarruf konusu hukukî işlemin baştan itibaren etkisiz olması anlamında iptal edilmesi söz konusu olmamaktadır. Bir yargılama neticesinde verilecek iptal kararı kural olarak sözleşmenin veya hukukî işlemin geçmişe etkili olarak/ en başından itibaren ortadan kalkması sonucunu doğurmaktadır^[12]. Öte yandan tasarrufun iptali davası dendiğinde, işlemin eski halinde dönmesi ya da malın tekrar borçluya iadesi söz konusu olmamakta, verilen karar sonucunda mal sanki borçlu elindeymiş gibi hacedilip satılmaktadır. Bu sebeple verilen karar tasarrufun baştan itibaren etkisiz hale gelmesi sonucunu doğurmamakta sadece kamu alacaklısı konumunda bulunan idare, tasarrufa konu olan mal üzerinde sanki kamu borçlusunun elindeymiş gibi işlem yapma imkânı elde etmektedir. Bu etki, kamu borçlusu ile üçüncü kişi arasında aslında borçlar hukuku anlamında da batıl olmayan- hukuken geçerli bir işlem yapılmış olduğu anlamına gelmektedir^[13]. Bu sebeple dava konusu işlem bakımından doğrudan kısmi hükümsüzlük veya iptal edilebilirlik söz konusu olmamaktadır. Bir üst kavram olarak *hükümsüzlükten* yola çıkılırsa aslında “*tasarrufun hükümsüz sayılması davası*” açıldığını söylemek ve bu etkinin alacaklı nezdinde

[12] Eren, *op. cit.*, s.389-390; Reisoğlu, *op. cit.*, s.145-146.

[13] İptal davalarına konu tasarruflarda, borçlar hukuku anlamında bir butlanın söz konusu olmadığı, iptal davasına konu yapılan tasarrufun başlangıçta geçerli olacağı, öte yandan iptal davası haklı bulunduğu da tasarrufun tamamen iptal edilemeyeceği yönünde bkz. Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1398. Ayrıca bkz. Ramazan Arslan, *et al.*, *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara, Yetkin, 9. Baskı, 2023, s.683, 685; Hakan Pekcanitez, *et al.*, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul, On İki Levha, 11. Bası, 2024, s.603; Timuçin Muşul, *İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Adalet, 2. Baskı, 2017, s.20; Yardımcı, *op. cit.*, s.32 vd.; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.369; Mustafa Balcı, *Kamu İcra Hukuku ve 6183 Sayılı Kanun Uygulaması*, İstanbul, On İki Levha, 2. Baskı, 2021, s.602. Kerem Öncü, *Vergi Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Seçkin, 2012, s.44-45; Adnan Gerçek, *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, Bursa, Ekin, 5. Baskı, 2017, s.220. Kamu icra hukukunda tasarrufun iptali davasının sonuçları hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.415.

doğduğunu belirtmek, etkisini kavramak açısından daha isabetli olacaktır. Ancak karışıklığa sebebiyet vermemek açısından çalışmada kanunda da tercih edilen ve genel kabul gören “(tasarrufun) iptal(i) davası” teriminin kullanılması tercih edilmektedir.

Tasarrufun iptali davasının amacı, kamu borçlusunun mevcut malvarlığının kamu borcuna yetmemesi durumunda, kanunda belirlenen dönem ve kapsamdaki tasarrufunun hükümsüz sayılması ve bu mal sanki kamu borçlusununmuş gibi haczedilerek satılıp paraya çevrilmesini ve nihayet kamu alacağının tahsilini sağlamaktır^[14]. Açıklandığı üzere yargılama neticesinde tasarrufun mülkiyeti tekrar kamu borçlusuna geçmemektedir. Başka bir ifadeyle taşınmaz bir mal söz konusu ise, tapuda ya da ilgili sicilde kamu borçlusu adına bir düzeltme yapılması ya da taşınır bir mal ise mülkiyetinin/zilyetliğinin kamu borçlusuna devredilmesi söz konusu olmamaktadır. Bu anlamda inşâî bir hakkın kullanımı söz konusu olmadığı gibi maddî hukuka ilişkin yeni bir durumun doğması da söz konusu değildir^[15]. Alacaklı kamu idaresi, kanunda yer alan şartlar çerçevesinde ta-

[14] Öncel, *et al.*, *op. cit.*, s.209; Kaneti, *et al.*, *op. cit.*, s.578; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.* s.380, 381; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.367-368; Gerçek, *op. cit.*, s.219-220; Öncü, *op. cit.*, s.18-19; Hakan Albayrak ve Serkan Açar, “Tasarrufun İptali Davalarının Kamu İcra Hukuku ve Genel İcra Hukuku Çerçevesinde Özel Dava Şartları Bakımından Karşılaştırılması”, *TBB Dergisi*, 2016 (124), s.442; Mehmet Burak Buluttekin, *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Düzenlenen ve Çözümü Adli Yargının Görevine Giren Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin, 2023, s.38; Balcı, *op. cit.*, s.601 ve 605; Demirbaş Aksüt, *op. cit.*, s.4695; Özge Mutlu Kaya ve Barış Tanrıvermiş, “Vergi İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davasının Mükellefin Savunma Hakkı Bakımından Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, *International Journal of Public Finance*, 8(2), s.272, 273; Melike Kaya Karahanlı, “6183 Sayılı Kanun’a Göre Tasarrufun İptali Davaları”, *İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023/2, s.149. İcra ve İflas Kanun’nda düzenlenen iptal davasının amacı için bkz. Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1397; Muşul, *op. cit.*, s.22 vd.; Erhan Günay, *Tasarrufun İptali Davası (Borçlu Muvazaası)*, Ankara, Seçkin, 7. Baskı, 2024, s.25, 26.

[15] Pekcanitez, *et al.*, *op. cit.*, s.602; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.75, 76; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*,

sarrufun hükümsüzlüğünü iddia ederek, kendisi bakımından yeni bir hak/ yetki doğuran durum yaratmaktadır^[16]. Tasarruf konusu değer üçüncü kişinin malvarlığında kalmaya devam etmekte, iptal (hükümsüzlük) kararı neticesinde kamu alacaklısına malı haczetme ve satma yetkisi verilmektedir. Ayrıca malın bir kısmının satılması ile kamu borcu karşılanabilecek durumda ise geri kalanının satılmasına da gerek bulunmamaktadır. Paraya çevirme sürecinden sonra kamu borcu ödenip arta kalan olursa bu tutar kamu borçlusuna değil, üçüncü kişiye verilmektedir. Bu özelliklerden yola çıkarak tasarrufun iptali davasının şahsî bir dava olduğu ve davanın esasının aynî bir hakka değil, nispî bir hakka dayandığını belirtmek gerekir^[17].

Tasarrufun iptali davaları talep sonucu ve tasarrufun lehine sonuç doğurduğu üçüncü kişilerin de takibe katlanması yükümlülüğünü doğurması bakımından bir eda davası niteliğindedir^[18]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre eda davalarında mahkeme davalının bir şeyi yapmasına- vermesine ya da yapmamasına-vermemesine hükmetmektedir^[19]. Bunun yanında tasarrufun iptali davasının kabul edilmesi durumunda da yapılan

op. cit., s.380.

[16] İcra ve İflas Kanunu anlamında tasarrufun iptali davalarının da hak doğuran bir norma dayanması hakkında bkz. Bilge Umar ve Ejder Yılmaz, *İsbat Yükü*, İstanbul, Kazancı, 2. Bası, 1980, s.51, 89, 113.

[17] Bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.370-371; Gerçek, *op. cit.*, s.212; Öncü, *op. cit.*, s.46; Albayrak ve Açar, *op. cit.*, s.435 ve 442-443; Buluttekin, *op. cit.*, s.39; Kaya Karahanlı, *op. cit.*, s.148-149. İcra İflas Kanunu'ndaki iptal davasının da aynî etkileri olmayan şahsî bir dava olduğu yönünde bkz. Umar, *op. cit.*, s.19, 20; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1396, 1397; Arslan, *et al.*, *op. cit.* s.684; Pekcanitez, *et al.*, *op. cit.*, s.602, 613; Muşul, *op. cit.*, s.18-21; Talih Uyar, Alper Uyar ve Cüneyt Uyar, *Kamu Alacaklarına İlişkin Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Bilge, 2021, s.144; Yardımcı, *op. cit.*, s.23. Aynî hak-nispî hak ayrımı için bkz. Eren, *op. cit.*, s.54.

[18] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.380; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.370; Öncü, *op. cit.*, s.50; Albayrak ve Açar, *op. cit.*, s.442; Buluttekin, *op. cit.*, s.41; Mutlu Kaya ve Tanrıvermiş, *op. cit.*, s.273.

[19] Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 105.

tasarrufun veya işlemin kamu borcunda yetecek kadar kısmı hükümsüz sayılmaktadır. Bu itibarla aynı zamanda bir tespit hükmü de içermektedir^[20]. Davaya taraf olan üçüncü kişiler bakımından, hükümsüzlüğü tespit edilen tasarruf veya işleme konu değerın haczedilip, paraya çevrilmesine katlanma yükümlülüğü bulunmaktadır. Davanın esasın reddedilmesi durumunda ise, kamu borçlusunun yapmış olduğu tasarruf veya işlemin hukuka uygun olduğu, iptaline ilişkin şartların oluşmadığı tespit edilmiş olmaktadır.

C) DAVANIN ŞARTLARI, KONUSU VE YARGILAMA SÜRECİ

1- Genel Olarak Davanın Şartları

Kanun'da 27 ila 30'uncu maddeler arasında düzenlenen tasarrufun iptali davalarının açılabilmesi için sırasıyla kamu alacağının kesinleşmiş olması, kamu alacağının vadesinde ödenmemiş veya kamu alacağının tasarrufuna imkân kalmamış olması ve bu maddelerde belirtilen tasarruflardan olması gerekmektedir^[21].

[20] Umar, *op. cit.*, s.19, 20. Eda davalarının kabulü halinde, davanın dayanağı hakkın ya da hukukî ilişkinin varlığının tespiti ve edimin yerine getirilmesi olmak üzere iki hususu içerdiği, tespit hükmünün eda hükmünün öncülünü oluşturduğu hakkında bkz. Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, Legal Hukuk Kitapları Serisi: 405, İstanbul, Legal, 2016, s.204; Yardımcı, *op. cit.*, s.22. Ayrıca bkz. Pekcanitez, *et al.*, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. I, II, İstanbul, On İki Levha, 15. Bası, 2017, s.960 vd.

[21] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.384. İcra İflas hukuku anlamında tasarrufun iptali davasının şartlarına ilişkin açıklama ve tartışmalar için bkz. Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1418-1421; Arslan, *et al.*, s.689; Pekcanitez, *et al.*, *op. cit.*, s.602; Muşul, *op. cit.*, s.195 vd.; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.66 vd.; Talih Uyar, "İİK'nun 280. Maddesi Uyarınca İptale Tabi Kimi Tasarruflar", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/3, s.419 vd.; Uyar, *Tasarrufun İptali Davalarında "Tasarrufun İptaline Karar Verilmesi" Konusunda Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*, *op. cit.*, s.455-461; Günay, *op. cit.*, s.417, 418; Yardımcı, *op. cit.*, s.133 vd. İcra İflas Kanunu'nda aciz belgesinin olması (kesin veya geçici) dava şartı iken, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da aciz belgesinin varlığı şartının aranmaması hususu önem arz eden bir farklılıktır. Bununla birlikte literatürde, borçlunun haczedilebilecek bir malının olmaması veya haczedilen malının borcu karşılamaya yetmemesi durumunda zaten aciz halinde olduğunun ortaya konmuş olduğuna; Kanun

Alacaklı tahsil dairesinin tasarrufun iptali davası açabilmesi için tahakkuk etmiş ve kesinleşmiş bir kamu alacağının varlığı öncelikli şarttır^[22].

kapsamında haczedilen mallara satış aşaması için biçilen değer kamu borcunu karşılamaya yetmiyorsa o zaman tasarrufun iptali davası açma yoluna idarece gidilebileceği, borcu karşılamaya yerecek bir kıymet tespiti yapılması halinde ise satış sonucunun beklenmesi; buna rağmen borcun karşılanamamış olması halinde tasarrufun iptali davası açma yoluna gidilmesi gerektiği yönünde açıklamalar için bkz. Turgut Candan, *Açıklamalı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara, Yetkin 5. Baskı, 2023, s.350; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku, op. cit.*, s.381-382; Balcı, *op. cit.*, s.607. Kanun'un 27, 28 ve 29'uncu maddelerinde mal beyanında bulunmayan ve haczedilebilir malın bulunmaması halinin tasarrufun iptali davasının açılması için yeterli olacağı; dava şartlarının sağlandığı ile ilgili ispat yükünün davacı idarede olduğu; haciz bildirisindeki bu duruma ilişkin tespitin ispat açısından yeterli olacağı; Kanun'un 30'uncu maddesinde ise borçlunun malı bulunmaması ve borca yetmemesi şartı arandığından ve bu durum ilk olarak haciz aşamasından sonra anlaşılabilir olduğundan, ancak haciz aşamasından sonrası için davanın bu kapsamda açılabilirliğinin kabul edildiği; ayrıca Kanun'un 75'inci maddesi ve devamında aciz halinin kamu alacakları için anlamı ve sonuçları bulunduğu yönünde açıklama ve tartışmalar için ayrıca bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası, op. cit.*, 385-387; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku, op. cit.*, s.401-403; Gerçek, *op. cit.*, s.214; Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.452-459. Süresinde mal beyanında bulunmayanlarla, haczi kabil olan malı olmadığını bildirenler veya beyan ettiği malın takdir edilen kıymeti borca yetmediği anlaşılan kamu borçlularının aciz halinde oldukları kabul edilerek, iptal davası açılabilirliği yönünde bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 24 Haziran 2003 tarih ve E.2003/1643, K.2003/3472 sayılı kararı, (Kürşat Yerlikaya, *Açıklamalı ve İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi*, İstanbul, On İki Levha, 2012, s.162). Aciz belgesini zorunlu kılan bir düzenleme olmadığı yönünde bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 21 Mayıs 1996 tarih ve E.1996/2753, K.1996/2798 sayılı kararı (*Ibid.*, s.175).

[22] Kesinleşmiş olma şartının mutlaka aranması gerektiği ve mahkeme tarafından re'sen araştırılması gereği hakkında bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası, op. cit.*, s.384; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku, op. cit.*, s.414; Gerçek, *op. cit.*, s.213. Bu tür davaların dinlenebilmesi için kamu alacağının tasarruftan önce doğmasının gerektiği; kesinleşmiş bir kamu alacağının bulunması, borçlu hakkındaki icra takibinin kesinleşmiş olması, takip konusu borçlar hakkında vergi yargısında görülmekte olan dosyaların kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 28 Mayıs 2018 tarih ve E.2016/910, K.2018/5540 sayılı kararı (hukukturk.com, E.T. 22.04.2025). Vergi mahkemesinde açılan davanın kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği, tasarrufun iptali davasının, bu kararların

Henüz tahakkuk etmemiş bir kamu borcu için tasarrufun iptali davasının

kesinleşmesinden sonra tüm delillerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği hakkında bkz. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Yirmi Altıncı Hukuk Dairesi, 13 Ocak 2021 tarih ve E.2019/735, K.2021/20 sayılı kararı (Balcı, *op. cit.*, s.607-608). Tasarrufun iptali davaları için amme alacağının kesinleşmiş olmasının dava şartı olarak kabul edilmesine ilişkin ayrıca bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 24 Aralık 2003 tarih ve E.2003/5014, K.2003/6213 sayılı kararı (Yerlikaya, *op. cit.*, s.162). Aynı yönde bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 3 Mart 1997 tarih ve E.1997/969, K.1997/1149 sayılı kararı (Yerlikaya, *op. cit.*, s.172); Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 5 Ocak 2004 tarih ve E. 2004/2573, K.2004/4847 sayılı kararı (Yerlikaya, *op. cit.*, s.178). Kanun'da iptale konu olacak tasarrufun vergiyi doğuran olaydan önce ya da sonra doğmuş olmasına ilişkin bir belirleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte Yargıtay'ın tasarrufun, vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinden sonra olmasını bir ön koşul olarak aradığı kararları bulunmaktadır. Örneğin, tasarrufun iptali davasında, dava konusu tasarrufun yapıldığı tarihten önce kamu alacağının doğmuş olmasının yeterli olduğu, bu tarihten önce takibin kesinleşmiş olmasının gerekmediği yönünde bkz. Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 18 Mart 2019 tarih ve E.2016/12063, K.2019/3126 sayılı kararı (Balcı, *op. cit.*, s.607); Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 5 Ocak 2004 tarih ve E.2004/2573, K.2004/4847 sayılı kararı (Yerlikaya, *op. cit.*, s.178). Vergi borcundan kaynaklanan takibe konu olacak iptali istene satıştan önce doğduğundan tasarrufun iptali davasının dinlenilmesi gerektiği yönünde bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 2 Nisan 2022 tarih ve E.2002/1363, K.2002/1549 sayılı kararı (Yerlikaya, *op. cit.*, s.161). Aksi yöndeki yaklaşım için bkz. Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.477. Vergiyi doğuran olayın maddî ve hukuksal olarak tasarruftan önce gerçekleşmesi gerektiği yönünde bkz. Gerçek, *op. cit.*, s.215. Vergiyi doğuran olaydan önceki bir tasarrufun iptal davasına konu olması durumunda kişinin vergi borcunun tahsilini imkânsız kılma amacının idare tarafından açıkça ortaya konulması gerektiği, somut olayın şartlarının (borçlunun ekonomik durumu, borç miktarı, tasarruf tarihi gibi) dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. Öncü, *op. cit.*, s.74-75. Vergi borcunun doğum tarihinin tahakkuk edip kesinleştiği tarihe göre değil ait olduğu vergilendirme dönemine göre belirleneceği hakkında farklı bir değerlendirme için bkz. Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 19 Haziran 2023 tarih ve E.2023/2811; K.2023/8145 sayılı kararı (Günay, *op. cit.*, s.328.) Kanun'da belirlenen iki yıllık sürenin, kamu borcunun doğum tarihine bağlı olarak belirlenmesi gerektiği, bu yönde bir değişikliğe ihtiyaç olduğu yönünde bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.382. İcra ve İflas Kanunu'na tabi tasarrufun iptali davaları açısından ise, borcun iptale konu tasarrufta önce ya da sonra doğmuş olmasının özel hukuk açısından önem taşımaması gerektiği hakkında bkz. Uyar, *İİK'nun 280. Maddesi Uyarınca İptale Tabi Kimi Tasarruflar*, *op. cit.*, s.423-424. Konuya ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz Uyar, *İİK'nun 280. Maddesi Uyarınca İptale*

açılması mümkün değildir. İhtiyaten tahakkuk ettirilerek ihtiyatî haciz uygulanan kamu alacağı için de aynı durum söz konusudur^[23]. Kesinleşme, bir kamu alacağı bakımından artık aleyhine herhangi bir başvuru yolunun kalmaması anlamına gelmektedir. Vergilendirme süreci açısından kesinleşme, tarhiyatın türüne göre farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Beyana dayanan bir vergi söz konusu olduğunda beyanname üzerine tahakkuk fişinin düzenlenmesiyle vergi tarh ve tahakkuk etmektedir (Vergi Usul Kanunu m. 25/1). İhtirazî kayıtla verilen beyannameler açısından süresinde dava açılması durumunda kesinleşme gerçekleşmemektedir. İkmalen veya re'sen bir vergi tarhı söz konusuysa tarh-tahakkuk süreçleri birbirinden ayrılmakta; duruma göre tahakkuk ve kesinleşme zamanları da farklılaşmaktadır. Vergi/ceza ihbarnamesine karşı kamu borçlusunun dava açması durumunda borç tahakkuk etmemekte, tahakkuk ilk derece mahkemesi kararının sonucuna göre ertelenmektedir. Davanın sonucu idare lehine olursa da tahakkuk eden verginin kesinleşmesi istinaf ve sonrasında temyize konu olabilecek bir dava olup olmamasına göre belirlenmektedir. Kesinleşme, işletilmesi mümkün olan olağan kanun yollarına başvuru yapıldıysa gelen karar üzerine, başvuru yapılmadıysa da başvuru süresinin geçirilmesiyle gerçekleşmektedir. Aynı şekilde ihtiyati tahakkuk ettirilip, sonrasında ihtiyatî haciz uygulanan bir kamu borcu için de kesinleşme söz konusu olmadığından tasarrufun iptali davası açılmamaktadır^[24]. Karar kesinleşmeden önce ilk derece mahkemesinin ya da istinaf denetimi neticesinde verilen kararın idare lehine olması durumunda olduğu gibi tahakkuk eden bir vergi alacağının henüz kesinleşmeden tahsil edilebilir hale gelmesi de mümkündür. Kesinleşmemiş bir vergi alacağı için mal beyanında bulunulmaması veya haciz aşamasında borcu karşılamaya yetecek

---

Tabi Kimi Tasarruflar, op. cit., s.423 vd.; Uyar, Talih, "Tasarrufun İptali Davalarında "Tasarrufun İptaline Karar Verilmesi" Konusunda Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar", TBB Dergisi, 2018 (135), s.450-455.

[23] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası, op. cit., s.384.*

[24] Candan, *op. cit., s.359; Gerçek, op. cit., s.213; Albayrak ve Ağar, op. cit., s.467.*

bir malvarlığının olmaması durumuyla karşılaştırılması durumunda idarenin açacağı tasarrufun iptali davasında kesinleşmemiş vergi alacağına ilişkin davanın bekletici mesele yapılması gerekmektedir^[25].

Ödeme emrine karşı kamu borçlusu ancak böyle bir borcu olmadığı, borcu kısmen ödediği veya borcun zamanaşımına uğraması sebepleriyle dava açabilmektedir (m. 58). Açılan bu davada yürütme kendiliğinden durmamakta, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27'nci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca telafisi güç ve imkânsız zarar ve açıkça hukuka aykırı olma şartlarının birlikte gerçekleşmesi aranmaktadır. Ödeme emrine karşı dava açılması durumunda ayrıca bir yürütmeyi durdurma kararı verilmediği sürece tahsil işlemlerine devam edilmektedir^[26]. Bu süreçte alacaklı idarenin açacağı tasarrufun iptali davasında, doğması muhtemel ve telafisi güç olabilecek zararların önlenmesi için ödeme emrine karşı açılan davanın bekletici mesele yapılması anlamlı bir etki yaratabilir. Nitekim ödeme emri, bir önceki paragrafta ifade edildiği üzere ilk derece vergi mahkemesinin iptal talebini reddetmesi sonucu ödenecek aşamaya gelmiş ve fakat henüz kesinleşmemiş bir vergi borcuna ilişkin olarak düzenlenmiş olabilir. Ayrıca ödeme emrine karşı açılan "borcun ödendiği" veya "zamanaşımına uğradığı" iddiasıyla açılan iptal davasının sonucunda aslında borcun (kısmen ya da tamamen) olmadığı ya da zamanaşımına uğradığı gibi bir sonuçla karşılaşmak mümkündür^[27].

[25] Konuya ilişkin tartışmalar için bkz. Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.466. Buna karşın vergi borcunun kesinleşmesinin bir dava şartı olduğu, bu borç kesinleşmeden dava açılması durumunda dava koşulu sağlanmadığı gerekçesiyle davanın reddedilmesi gerektiği yönünde bkz. Öncü, *op. cit.*, s.75-76.

[26] Ödeme emrine karşı dava açılmasından yürütmenin kendiliğinden durması gerektiğine ilişkin bkz. Yusuf Karakoç, "Ödeme Emri Hakkında Galat-ı Meşhur Uygulamalar", *Güncel Maliye Tartışmaları-III, Dr. Veysi Seviğ'e Armağan*, Ankara, Seçkin, 2021, s.420. Gerçekten de ilk olarak ödeme emri aşamasında borçtan haberi olan kişiler bakımından konu daha önemli hale gelmektedir. *Ibid.* s.422.

[27] Konuya ilişkin tartışmalar için bkz. Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.471-473. Dava süresince vergi tahsilatı durduğundan, iptal davasının açıldığı tarih itibarıyla vergi alacağı kesinleşmediği için davanın reddedilmemesi sonucunun

Diğer bir şart kesinleşen kamu alacağının vadesinde ödenmemiş olmasıdır. Bu sebeple henüz vadesi gelmeyen bir kamu alacağının tahsilini sağlamak amacıyla tasarrufun iptali davasının açılması mümkün değildir. Kanun'un 37'nci maddesine göre kamu alacakları özel kanunlarında belli eden zamanlarda ödenmektedir. Özel kanunlarda ödeme zamanı tesbit edilmemişse kamu alacakları Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca belirlenecek usûle göre yapılacak tebliğden itibaren bir ay içinde ödenmektedir. Ödeme süresinin son günü ise kamu alacağının vadesi günüdür^[28]. Vergi Usul Kanunu'nda da verginin kanunlarda belirtilen süreler içinde ödeneceği, ödeme süresinin son gününün ise vade tarihi olduğu düzenlenmektedir (Vergi Usul Kanunu, m. 111). Vergi Usul Kanunu'nun 112'nci maddesinde de özel ödeme zamanlarına yer verilmektedir. Bu genel düzenlemeler dışında her bir vergi kanununun kendi içerisinde ilgili verginin ödeme günleri ayrıca düzenlenmekte; vergilerin dışında kalan kamu alacakları bakımından da özel ödeme süreleri söz konusu olmaktadır.

Kamu alacaklısı, kamu borçlusunun mevcut malvarlığı üzerinden borcunu tahsil edebilecek durumda ise tasarrufun iptali davası açması mümkün değildir. Kamu alacaklısı idarenin kamu borçlusunun malvarlığı üzerine cebri icra yollarını uygulamış olmalı ama yine de borcu tahsil edememiş olmalıdır^[29]. Bu açıdan borcun teminata bağlanmış olması durumunda teminatın paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılmalı borç teminattan karşılanmalıdır. Teminatın paraya çevrilmesi yoluyla takipte, teminatın borcu karşılamaya yetmemesi durumunda diğer şekillerde cebren tahsile devam olunacağı bildirilmektedir^[30]. Bu sebeple teminatın paraya

---

beklenmesi gerektiği hakkında Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 29 Haziran 1995 tarih ve E.1994/6377; K.1995/76 sayılı kararı (Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.384, dn.24). Ayrıca bkz. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 165.

[28] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 37/2, 3.

[29] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.385.

[30] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 56.

çevrilmesi yoluyla bir takibin yapılması, teminatın borcu karşılamaması durumunda diğer cebren tahsil yollarına başvurulması ve haciz yoluyla takip yapılacaksa ödeme emri gönderilmeli ve ancak bu süreçten sonra tasarrufun iptali davası açılabilme şartları oluştuysa davanın açılması mümkün hale gelmektedir^[31]. Aynı şekilde haciz yoluyla takip yapılacaksa hacedilen malların satılıp paraya çevrilmesi; buna rağmen borcun tahsili mümkün olmadığı da o zaman kanunda belirtilen şartları taşıyan tasarrufun iptali davası açılabilir^[32].

Kamu alacaklısı olarak idare tasarrufun iptali davasının koşullarının oluşması durumunda artık dava açmak zorundadır. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 24'üncü maddesinde fiilin "açılır" şeklinde çekimlenmesi sebebiyle tahsil dairesinin artık bu noktada bağlı yetki ile donatıldığını ve dava açıp açmama konusunda bir serbestisinin olmadığını belirtmek gerekir. Tahsil dairesinin dava açıp açmama yönündeki iradesi açık bir şekilde kanunla düzenlenmekte; idareye bir takdir yetkisi tanınmamaktadır^[33].

İptal edilebilir durumda olan birkaç tasarrufun olması durumunda da kamu alacaklısı olarak idarenin bu tasarrufların hepsine birden iptal davası açmasının gerekip gerekmediği de tartışılabilir. İdarenin, iptal davasına konu olacak tasarruflardan birini seçip dava açması durumu iki noktada sorunlu görülmektedir. İlki, iptal davasının sonucunda mahkemenin idarenin aleyhine karar vermesi ihtimalidir. Diğeri ise, idare aleyhine verilen bu karar neticesinde davacı/kamu alacaklısının iptali istenebilecek diğer bir tasarrufa yönelmek istemesi durumunda, artık dava açma süresinin kaçırılmış olması ihtimalinin gelişmesidir. Bu sebeple idarenin iptali istenebilecek tüm tasarruflara karşı davayı açması gerekmektedir. Kuşkusuz

[31] Ayrıca bkz. Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.470.

[32] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.385.

[33] Candan, *op. cit.*, s.358-359; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.381; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.371-372; Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.442; Günay, *op. cit.*, s.327.

bu durum, mahkemenin kamu alacağının miktarı ile sınırlı olarak tasarrufun iptaline karar vereceği gerçeğini değiştirmeyecektir. Nitekim alacak miktarını aşan kısım bakımından hükümsüzlük etkisi yaratılması hukuka aykırıdır^[34].

2. Davanın Konusu

Kanun'un 27'nci ve devamı maddelerine bakıldığında tasarrufun iptali davasının konusunu, madde kapsamında sayılan, kamu borcunun ödenmesini önleyen kamu borçlusunun yaptığı tasarruf işlemleri oluşturmaktadır^[35]. Tasarruf işlemi, "bir hakkı veya hukukî ilişkiyi doğrudan etkileyen, onu diğer tarafa geçiren, içeriğini sınırlayan, değiştiren ve ortadan kaldıran işlem" dir^[36]. Yapılan bir tasarruf işlemi ile malvarlığının aktif kısmı değişmekte-azalmaktadır^[37]. Bu niteliği taşıyan tasarruflar aslında hukuken geçerli tasarruflardır. Tasarrufun iptali davasının muvazaaya ilişkin davadan ayıran özellik de budur. Muvazaada göstermelik işlemin aslında hiç yapılmadığı ispat edilmeye çalışılırken tasarrufun iptali davasına konu edilen tasarruflar geçerlidir^[38].

Tasarrufun kapsamının sadece hukukî ilişkileri kapsamadığı hukukî fiillerin de bu kapsamda olduğu belirtilmektedir^[39]. İptale konu hukukî

[34] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.381.

[35] *Ibid.* s.387; Barış Bahçeci, *Kamu Alacağının Takip Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2019, s.253; Kaya Karahanlı, *op. cit.*, s.150.

[36] Eren, *op. cit.*, s.181. Ayrıca bkz. Kılıçoğlu, *op. cit.*, s.75; Reisoğlu, *op. cit.*, s.51.

[37] Eren, *op. cit.*, s.181.

[38] Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, *op. cit.*, s.554; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.388. Ayrıca bkz. Arslan, *et al.*, *op. cit.*, s.683, 684; Güray Erdönmez, *Alacaklılara Zarar Verme Kastıyla Yapılan Tasarrufun İptali*, İstanbul, On İki Levha, 2017, s.12; Günay, *op. cit.*, s.95, 390-392; Yardımcı, *op. cit.*, s.35

[39] İdil Tuncer Kazancı, "Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırılmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi

fiilin sağlararası bir hukukî işleme veya ölüme bağlı bir tasarrufla ger-
 çekleşmesinin de mümkün olduğu, bu a-
 ıdan “*bor-
 ıunun mal varlığının
 pasif kısmına ilişkin bir işlemin, alacaklının cebri icra imkânını sınırladığı
 ölçüde, iptale tabi olduğunu kabul etmek*” gerektiği belirtilmektedir^[40]. Satış
 vaadi sözleşmeleri gibi olan taahhüt işlemleri bu davanın konusu dışın-
 da kalmaktadır^[41]. Mahkeme kararıyla yapılan devirler veya cebri icra yo-
 luyla yapılan satışlar ise iptal davasının konusunu oluşturmamaktadır^[42].
 Yine eşlerin -
 ımeli bir boşanma davası neticesinde mal paylaşımının
 bir mahkeme ilamına dayanması durumunda da hükümsüzlüğu istenecek
 bir tasarruf bulunmamaktadır. Mahkeme kararına dayalı bir el değiştirme
 i-
 ın tasarrufun iptali davası a-
 ılamaz^[43]. Bununla birlikte eşlerin boşanma
 aşamasında mal paylaşımını bir protokolle belirlemesi, yargılama aşama-
 sında da bu protokolün mahkeme ilamına dönüştürölmesi durumunda,
 her ne kadar ortada bir mahkeme kararı bulunsa da tarafların iradesini

Sorunu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, Y. 2015, s.407.

[40] İptal davasına konu olabilecek nitelikteki tasarrufun kapsamını belirlerken hukukî işlem kavramının en geniş şekilde anlamak gerektiği hakkında bkz. Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1398, 1399. Bor-
 ıunun hukukî fiillerinin iptali gereken tasarruf kapsamında tanımlanması gerektiği görüşü için bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.34 vd.; Tuncer Kazancı, *Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırılmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu*, *op. cit.*, s.407-408.

[41] Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.388; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.374. Taahhüt işleminin malvarlığını doğrudan etkilemeyen, malvarlığında sarfa yol a-
 ımayan, malvarlığının aktifini değil, pasifini etkileyen işlem olduğu hakkında bkz. Kılı-
 ıoğlu, *op. cit.*, s.75. Ayrıca bkz. Arslan, *et al.*, *op. cit.*, s.685.

[42] Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1398-1399; Pekcanitez, *et al.*, *op. cit.*, s.595; Muşul, *op. cit.*, s.35; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.374; Tuncer Kazancı, *Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırılmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu*, *op. cit.*, s.408.

[43] Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.247.

esas bu tür bir mal paylaşımının tasarrufun iptaline konu olabileceği kabul edilmektedir^[44]. Bu tür boşanma davalarında mal bölüşümü mahkeme tarafından değil de tarafların iradesi esas alınarak belirlendiğinden tarafların mal bölüşümü konusunda anlaşıp bir mahkeme kararı elde etmeleri, haczi kabil malvarlığı değerleri için güvenli bir alan yaratma çabası geliştirilebilmektedir. İşte böyle bir ihtimalde eşlerin mal kaçırma iradelerinin önüne tasarrufun iptali davaları ile bir set çekilmek istenmektedir^[45]. Yargıtay'ın getirdiği yaklaşım da bu yöndedir^[46].

Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 27'nci ve 30'uncu maddeleri arasında tasarrufun iptali davasına konu olabilecek tasarruflar ve işlemlerin neler olduğuna yer verilmektedir. Bu tasarruf ve işlemleri hükümsüz kabul edilen tasarruflar ve kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Hükümsüz kabul edilen tasarruflar ise, ivazsız tasarruflar, bağışlama sayılan tasarruflar ve hükümsüz sayılan diğer tasarruflar olarak ayrılmaktadır.

Kanun'un 27'nci maddesine göre, kamu alacağını ödememiş borç-

[44] Anlaşmalı boşanma protokolü kapsamında hâkimin hükme geçirdiği hususlar sonucu gerçekleşen devirlerin tasarrufun iptali davasına konu edilemeyeceği; yönünde karşı görüş için bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.247; Tuncer Kazancı, *Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırımlarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu*, *op. cit.*, s.409. Yardımcı, *op. cit.*, s.27, 28.

[45] Benzer şekilde Yargıtay'ın, alacaklıyı zarara uğratmak amacıyla davaya son veren taraf işlemlerinin iptal davasına konu olabilecek tasarruflar kapsamında değerlendirmesinden hareketle mahkemenin taraflar arasındaki sulh olunan hususlara göre hüküm kurup kurmadığına göre bir ayrıma gidilmesi gerektiği hakkında bkz. Yardımcı, *op. cit.*, s.27, 29.

[46] Boşanma esnasında mal bölüşümünün mahkeme tarafından belirlenmemesi, tarafların mal bölüşümü konusunda anlaşıp bu şekilde mahkemeye bildirmelerinin mal kaçırma amacı taşıyabileceği ve buna göre bir değerlendirme yapılarak, bu mahkeme ilamına karşı tasarrufun iptali davası açmanın mümkün olup olmadığına karar verilmesi gerektiği yönünde bkz. Yargıtay On Birinci Hukuk Dairesi, 13 Kasım 2008 tarih ve E.2008/1908, K.2008/5306 sayılı kararı (www.kazanci.com.tr , E.T. 15.02.2025)

lulardan süresinde veya hapsen tazyikine rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veya beyan ettiği malların borcu karşılama yetmediği anlaşılanların ödeme süresinden başlayarak geriye doğru iki yıl ve ödeme süresinin başlamasından sonra yapılan bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar hükümsüzdür. Lehine bağışlama yapılan veya ivazsız tasarrufta bulunan üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmaması ise sonucu değiştirmemektedir^[47].

İvazsız tasarruf-ivazsız hukukî işlem içeriği bir karşı edimden yoksun olarak yapılan işlemdir^[48]. İvazsız bir sözleşme türü olan bağışlama sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 285'inci maddesinde, “*bağışlayanın sağlararası sonuç doğurmak üzere, malvarlığından bağışlanana karşılıksız olarak bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşme*” olarak tanımlanmıştır.

Tek taraflı muameleler, karşı tarafın kabulüne gerek olmayan muamelelerdir. Tek taraflı muamelelerin iptal edilebilmesi için üçüncü kişinin borçlunun maksadını bilip-bilmemesi iyiniyetli olup olmaması önemli olmamakla birlikte, borçlunun maksadını bilen ya da bilmesi gereken kişilerle yapılan tüm muameleler iptale konu olmaktadır.

Kanun'un 28'inci maddesinde ise bazı kişilerle veya bazı durumlarda yapılan tasarruflar ivazlı şekilde yapılırsa bile bağışlama hükmünde kabul edilmektedir. Maddeye göre;

“Üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhrî hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar,

Kendi verdiği malın sözleşmenin yapıldığı sıradaki değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı fiyat kabul ettiği sözleşmeler,

Kamu borçlusunun kendisine veya üçüncü kişi menfaatine hayatta kalma

[47] İrfan Barlass, “Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları Açısından Verilmesi Mutat Hediyelerin Durumu ile Yakın Akraba Arasındaki İvazlı Tasarrufları Bağışlama Kabul Eden Hükmün Eleştirisi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 339, Aralık 2016, s.84; Buluttekin, *op. cit.*, s.45; Öncü, *op. cit.*, s.81.

[48] Eren, *op. cit.*, s.175.

koşuluyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği sözleşmeler”

Maddenin birinci bendi giriş kısmında ifade edildiği üzere Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. İptal kararı 16 Haziran 2024 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

Hükümsüz sayılan diğer tasarruflar da Kanun'un 29'uncu maddesinde düzenlenmektedir. Maddenin kapsamı şu şekildedir;

“Kamu borçlusunun teminat göstermeyi önceden taahhüt etmiş olduğu hal-ler hariç olmak üzere kamu borçlusu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler,

Kamu borcuna karşılık para veya mutat ödeme araçlarından farklı şekilde yapılan ödemeler,

Vadesi gelmemiş bir kamu borcu için yapılan ödemeler”.

Hükümsüz sayılan tasarruflar maddede sınırlı olarak sayılmaktadır^[49].

Bu sebeple maddede belirtilen dışında bir tasarrufun bu madde kapsamında. Değerlendirilerek iptal davasına konu edilmesi mümkün değildir.

Kamu alacağının tahsilini engellemek amacıyla yapılan tasarruflar Kanun'un 30'uncu maddesinde düzenlenmektedir. Maddeye göre, borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde kamu alacağının bir kısmının veya tamamının tahsiline imkân bırakmamak

[49] İcra ve İflas Kanunu, alınması ve verilmesi mutat olan hediyeleri iptali istenebilecek tasarruflar kapsamından çıkarmakla birlikte, buna ilişkin bir düzenleme Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da bulunmamaktadır. İcra ve İflas Kanunu'ndaki düzenlemenin kıyasen uygulanması söz konusu olmadığından bu tür hediyeler için 6183 sayılı Kanun çerçevesinde iptal davası açmak mümkün olduğu düşünülebilir. Bu noktada ahlaki bir ödev vurgusunu karşılayan kazandırmaların (Türk Borçlar Kanunu, m. 285/3) Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 27'nci maddesi çerçevesinde iptal davasına konu olmaması gerektiği de doktrinde ifade edilmektedir. Buna göre, ahlaki bir ödevin ifası olarak kabul edilebilecek olan bir tasarrufun (örneğin evlenmeden önce babanın çocuğuna ev alması) yapıldığı dönemde kamu borcunun ödenmeyecek hale gelmesinin işaretlerinin olmadığı sürece iptal davasına konu edilmemesi gerektiği yönünde bkz. Barlass, *op. cit.*, s.85-86. Evlilik, sünnet gibi nedenlerle verilmiş alışılmış hediyelerin tasarrufun iptali davasına konu edilmesinin mümkün olmadığı yönünde bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukuku, op. cit.*, s.376.

amacıyla borçlu tarafından yapılan tek taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi gereken kişilerle yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür. Örneğin anlaşmalı boşanma protokolünün hakimce uygun bulunması veya karara aynen geçirilmesi durumunda eğer tarafların mal kaçırma amacının varlığı tespit edilebilir durumda ise, eski eşin de bilmesi lazım gelen kötüniyetli kişi olarak davalı tarafta yer alması söz konusu olabilecektir.

3. Dava Açma Süresi ve Yargılama Süreci

Kanun'un 26'ncı maddesine göre, 27, 28, 29 ve 30'uncu maddelerde sözü geçen tasarrufların gerçekleştiği tarihten beş yıl geçtikten sonra bu maddelere dayanılarak dava açılmayacaktır. Görüldüğü üzere dava açma süresi, ilgili maddelerde belirtilen tasarrufların yapıldığı tarihten itibaren 5 yıldır. Burada süre belirlemesinin iki yönden yapıldığı göz ardı dilmemelidir. İvazsız tasarruflara ve hükümsüz sayılan tasarruflara ilişkin ödeme süresinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıllık süre o tasarrufun iptal edilebilir bir tasarruf olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Hakkında iptal davası açılacak bir tasarrufun olması noktasında ise bu dava ancak tasarrufun gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde açılacaktır. Bu ikinci süre ise dava açma süresidir^[50].

[50] Dava açma süresinin hukukî niteliğinin hak düşürücü süre mi zamanaşımı süresi olduğu tartışılabilir. Nitekim maddenin başlığı "hükümsüz sayılmada zamanaşımı" dır. İcra ve İflas Kanunu'nun tasarrufun iptali davasına ilişkin düzenlemedeki dava açma süresini belirleyen maddenin kenar başlığı ise "*hak düşürücü müddet*"tir. Belirtilen süre içinde tasarrufun iptali davası açılmaması durumunda dava açma hakkı artık kullanılamayacağından bu sürenin hak düşürücü süre olduğu, dava açma süresinin durmasının ve kesilmesinin mümkün olmadığı, hâkimin re'sen gözeteceği görüşü için bkz. Candan, *op. cit.*, s.361; Gerçek, *op. cit.*, s.218; Öncü, *op. cit.*, s.71; Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.446; Barlass, *op. cit.*, s.84; Buluttekin, *op. cit.*, s.62-64; Balcı, *op. cit.*, s.608; Kaya Karahanlı, *op. cit.*, s.167. Bu sürenin niteliğinin hak düşürücü süre olup olmadığının tartışmaya açık olduğu, her türlü tasarrufun iptali davasında beş yıl olarak uygulanamayabileceği konusunda bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.413, 414; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.469.

Kanun'un 24'üncü maddesine göre iptal davası genel mahkemelerde açılan bir davadır. Bu sebeple tasarrufun iptali davasında görevli ve yetkili mahkeme 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na^[51] göre belirlenmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2'nci maddesine göre, "Davanın konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir". Kanun'un 6'ncı maddesine göre genel yetkili mahkeme, "davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir". Bu düzenlemelerden yola çıkarak tasarrufun iptali davasına bakmakla görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi iken, yetkili mahkeme davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir^[52].

Tasarrufun iptali davasının davacı tarafı alacaklı kamu idaresiyken, davalı tarafı borçlu ile hukukî muamelede bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kimselerle, bunların mirasçıları ve kötü niyet sahibi diğer üçüncü kişilerdir^[53]. Dava sonucunda verilecek karar kamu borçlusunun da menfaatini ilgilendireceğinden kamu borçlusuna karşı da

[51] RG, 4 Şubat 2011- Sayı 27836.

[52] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 25. Ayrıca bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.411; Pınar Çiftçi, "Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması", *Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. 2010, s.340. Taşınmazın aynından doğan bir dava olmaması sebebiyle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 12'nci maddesindeki yetki kuralı bu dava için uygulanmayacaktır. Bu konudaki açıklamalar için bkz. Öncü, *op. cit.*, s.68. Ayrıca bkz. Uyar, Uyar ve Uyar, *op. cit.*, s.43; Günay, *op. cit.*, s.90 vd.; Yardımcı, *op. cit.*, s.86.

[53] Kanundan doğan kamu borcu ilişkisi kapsamında borç ilişkisinin varlığı ile ilgili itirazları ileri sürme imkânı borçluya tanındığından üçüncü kişinin açılan tasarrufun iptali davasında kamu borçlusu ile kamu alacaklısı arasında gerçekten bir hukukî ilişki bulunmadığına yönelik iddiasının dinlenmesinin mümkün olmadığı hakkında bkz. Albayrak ve Ağar, *op. cit.*, s.466.

yöneltimlidir^[54]. Kamu borçlusu ile lehine tasarrufta bulunan üçüncü kişi şekli mecburî dava arkadaşıdır^[55].

Tasarrufun iptali davası adli yargıda-asliye hukuk mahkemesinde çözüleceğinden davanın yargılama usulü ile ilgili diğer kuralları açısından da Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki esaslara tabi olması söz konusudur.

II. TASARRUFUN İPTALİ DAVALARINDA İSPAT YÜKÜ

A) GENEL AÇIKLAMA

Hâkimin hukuk kuralını önüne gelen uyuşmazlığa uygulayabilmesi için, kuralda varlığına sonuç bağlanan menfi ya da müspet vakıaların gerçek hayatta gerçekleştiğinin ispatı gerekmektedir. Dürüstlük kuralı ve doğruyu söyleme yükümlülüğü çerçevesinde^[56] tarafların uyuşmazlık konusu vakıalara ilişkin açıklamaları gerçeğe uygun yapması, bu şekilde ispat hakkını kullanması zorunludur^[57]. İspat gerçekleştiğinde de hâkim, ilgili hukuk kuralında belirtilen sonucu somut olaya uygulayabilecektir^[58]. Bu bakımdan ispat faaliyetinin konusunu, hukuk kuralında doğrudan ya da

[54] Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.395-397; Öncü, *op. cit.*, s.62-63; Buluttekin, *op. cit.*, s.69-70.

[55] Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, *op. cit.*, s.1423 vd.; Pekcanitez, *et al.*, *op. cit.*, s.610; Muşul, *op. cit.*, s.261-262; Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, *op. cit.*, s.554; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.397; Öncü, *op. cit.*, s.62; Buluttekin, *op. cit.*, s.70; Günay, *op. cit.*, s.28.

[56] Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 29.

[57] Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.300; Erdönmez, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.912-922; Pınar Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, Ankara, Adalet, 2018, s.486; Volkan Özçelik, *Türk Medenî Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi*, Ankara, Adalet, 2020, s.155 vd.

[58] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.1, 50; Atalay, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.1585, 1586; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.84.

dolaylı sonuç bağlanan olaylar oluşturmaktadır^[59]. İspat yükü ise, belli bir olayın gerçekliği hakkında hâkimin ikna edilememiş olması ya da iddianın ispatsız kalması yüzünden, hâkimin -dava konusu, bekletici mesele ya da ara sorun hakkında- aleyhe bir yargısı ile karşılaşma tehlikesini ifade eder. Bu bakımdan tarafların ispat faaliyetine girişmesi bir yükümlülükten ziyade onların yararına olan bir durumdur^[60]. İşte bu durumda ispat faaliyetinin kimin yararına olacağı aynı zamanda ispat yükünün de kime ait olacağı sorusunun yanıtını oluşturur. İspat kavramının hukuk dallarının hangisi içerisinde yer aldığı hususu tartışmalı olmakla birlikte, ispatı gereken hususların maddî hukuk alanında belirlenmesi sebebiyle ispat yükü maddî hukuka dahil bir kavram olmakta; ispat yükünün nasıl paylaşılacağı konusu ise yargılama hukukunun konusunu oluşturmaktadır^[61].

Kamu alacaklarının büyük bir kısmını vergiler oluşturmaktadır. Vergi borcu ilişkisini ilgilendiren kuralların uygulanması söz konusu olduğunda ispat hakkı ve yükü ile ilgili açıklamaları, Vergi Usul Kanunu'nun 3'üncü maddesi, idari yargılama usulü ve vergi yargılamasına egemen olan ilkeler çerçevesinde yapmak gerekecektir. Bu ilkeler, yargılama hukukunun diğer alanlarına özgü ilkelerle benzerlik göstermekle birlikte kamusal niteliği gereği ceza yargılaması hukuku ile yakınlık göstermektedir^[62]. Re' sen araştırır-

[59] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.19, 25, Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.318-320; Özçelik, *op. cit.*, s.263; Gamze Gümüşkaya, *Vergi Hukukunda İspat*, İstanbul, On İki Levha, 2024, s.5, 6.

[60] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.3; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.119, 120.

[61] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.7 vd., 11, 38; Oğuz Atalay, *Menfi Vakıtların İspatı*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001, s.10, 13; Kaneti, *et al.*, *op. cit.*, s.78.

[62] Yusuf Karakoç, *Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 77, 2. Baskı, 1997, s.75; Vergi hukuku açısından ispat yükü hakkında açıklamalar için bkz. Öncel, *et al.*, *op. cit.*, s.247-252; Kaneti, *et al.*, *op. cit.*, s.77, 78; Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, *op. cit.*, s.771, 772; Yıldırım Taylar, "Vergi Yargılaması Hukukunda İspata İlişkin Genel Esaslar ve Bu Bağlamda Bir Danıştay Kararının

ma ilkesi de bu çerçevede vergi yargılamasında ispat hakkının kullanılması yönünden etkili ve destekleyici olmaktadır. Re' sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu yargılama usullerinde mahkemeler kural olarak tarafların sundukları delil ve belgelerden bağımsız hareket etmektedir. Taraflar iddialarını güçlendirmek amacıyla her türlü delili, dava açarken ya da dava görülmekte iken sunabilmekle birlikte, mahkemeler dosyanın safahatında gereken usul işlemlerini yerine getirmekte; bunun da ötesinde -özellikle kamu düzenini ilgilendiren konularda- maddî olayların tespiti bakımından tarafların hiç değinmediği olayları ya da sunmadıkları delil ve def'ileri de dikkate alabilmektedir^[63].

Bir kamu alacağının tahsili için tasarrufun iptali söz konusu olduğunda ise, bakış açısını bu defa kamu borçlusunun özel hukuk alanına ve ilişkilerine yönlendirmek gerekmektedir. Çünkü çekişme, kamu borcu ilişkisinin doğumuna ya da sona ermesine ilişkin değil, borçlunun özel hukuk alanında gerçekleştirdiği bir tasarrufun hükümsüz sayılıp sayılmayacağına ilişkindir. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamındaki tasarrufun iptali davalarında ispat hakkının kullanılması bu bakımdan İcra ve İflas Kanunu'na tabi olan tasarrufun iptali davalarından bir farklılık arz etmemekte; temelde yatan alacak hakkının kamu/vergi borcu ilişkisi çerçevesinde doğması, bu anlamda farklı bir değerlendirme yapılmasını gerektirmemektedir. Nitekim bu nedenle tasarrufun iptali davaları hukuk mahkemelerinde görülmekte, ispat kuralları da medenî yargılama kuralları çerçevesinde değerlendirilmektedir^[64].

Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Mualla Öncel'e Armağan*, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 243, C. II, 2009, s.1194, 1195; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.119 vd.

[63] Genel olarak vergi yargılamasında re'sen araştırma ilkesi hakkında açıklamalar için bkz. Karakoç, *Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi*, *op. cit.*, s.58 vd.; Recep İbiş, *Vergi Yargılamasında Re'sen Araştırma*, Ankara, Yaklaşım, 2013, s.50; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.27 vd.

[64] Açıklamalar için ayrıca bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.411, 412; Çiftçi, *Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması*, *op. cit.*, s.323.

Medenî yargılama usulünde hâkim, hukuk kuralında belirlenen sonuca hükmetmek için, aynı kuralda şart koşulan olayı/öğeyi kendiliğinden araştırmamakta; vakıayı ileri süren taraf bunun gerçekliğini ispat etmektedir. Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu yargılama usullerinden farklı olarak medenî yargılama düzeninde mahkemelerin edilgenliği ve bu anlamda dava malzemesinin taraflarca getirilme ilkesi kural olarak kabul edilmektedir^[65]. Bu temel farklılığın yanında hukuk muhakeme usulünde geçerli olan iddia ve savunmanın değiştirilip genişletilmemesi ilkesinin Vergi Yargılaması usulünde de geçerli olduğunu belirtmek gerekir. Her iki yargılama usulünde de tarafların iddia ve savunmalarının dayanağını teşkil eden tüm olayları ve diğer maddî sebepleri iddia ve savunmaları sırasında yargı organına sunma zorunluluğu bulunmaktadır^[66].

Takip eden başlıklarda Kamu İcra Hukuku'na tabi tasarrufun iptali davalarında kamu alacaklısı lehine sonuç doğuran karine ve varsayımlar kamu borçlusunun ispat hakkı açısından değerlendirilmektedir. Bu çerçevede öncelikle genel olarak tasarrufun iptali davalarında ispat hakkı ve yükünün dağılımı üzerinde durulmakta, daha sonra iptal sebebi çerçevesinde ispatı sorunlu görülen hususlar değerlendirilmektedir.

B. GENEL OLARAK TASARRUFUN İPTALİ DAVALARINDA İSPAT HAKKI VE YÜKÜ

İspat hakkı, yargılamaya ilişkin temel haklardan biridir. Anayasa'nın 40'ıncı maddesinde dayanağını bulan ispat hakkı, dar anlamıyla hâkimin somut bir yargılama faaliyetinde, uyuşmazlığın taraflarına, ispat sürecine

[65] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.1,2; Erdönmez, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.795; Nedim Meriç, *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2011, s.53; Fatih Tahiroğlu, *Medenî Usûl Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi*, İstanbul, On İki Levha, 2021, s.3, 4.

[66] Vergi yargılaması usulünde de re'sen araştırma ilkesinin sınırı olarak iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı hakkında ayrıca bkz. Öncel, *et al.*, *op. cit.*, s.255, 256; Karakoç, *Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi*, *op. cit.*, s.53, 54; İbiş, *op. cit.*, s.96;

eşit oranda katılma hakkı sağlanması gereğini ifade etmektedir^[67]. Geniş anlamda ise, uyuşmazlık hakkında vicdanî kanaatine göre karar verecek hâkimin, ispat faaliyetinin objeleri ve süjeleri arasında engel yaratılmasını; adil yargılanma hakkı kapsamında hukukî dinlenilme hakkının, silahların eşitliği ve aleniyet ilkesinin sağlanması için tarafların yargılama sürecinde, ideal bir ispat sisteminin/rejiminin tesisini talep edebilmeleri anlamına gelir^[68]. İspat hakkının ve yükünün dağılımı uyuşmazlığın tarafları arasında “asıl ispat-karşı ispat ve aksini ispat” ayrımında değerlendirilmektedir. Asıl ispat, somut bir vakıya iddiasını ortaya koyan tarafın yaptığı ispat faaliyeti iken, karşı tarafa bunun ters simetriği niteliğinde aksini ispat hakkı tanınmaktadır^[69]. Hâkim nezdinde uyuşmazlık hakkında bir kanaatin oluşmaması halinde ispat yükünün kime düştüğünün tespiti hayati önem arz edebilmektedir^[70]. Bu belirlemeyi yaparken ise, hukuk kurallarının işlevleri yönüyle sınıflandırılmasından yararlanılmakta^[71]; kuralın hangi hukuk disiplinine dahil olduğu ve yargılamanın hangi usulde gerçekleştiğine bağlı olarak farklı esas ve ilkelere tabi olmaktadır.

[67] Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.17.

[68] Erdönmez, *Pekcanitez Usûl*, s.874-876; Atalay, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.1586 vd. İspat hakkının tanımı ve işlevleri hakkında teorik tartışma ve açıklamalar için bkz. Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.17-21. Savunma ve hukukî dinlenilme hakkı temelinde açıklamalar için bkz. Gümüşkaya, *op.cit.*, s.661, 662; Meltem Ercan Özler, *Medeni Usul Hukukunda Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları*, İstanbul, On İki Levha, 2020, s.8, 9. Ayrıca bkz. Taylar, *op. cit.*, s.1192.

[69] Asıl ispat-karşı ispat ve aksini ispat ayrımı hakkında ayrıca bkz. Atalay, *op. cit.*, s.6, 7; Atalay, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.1616 vd.; Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.418; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.99; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.88-90.

[70] Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.320-321.

[71] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.89; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.321.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun^[72] 6'ncı maddesi, ispat yükü konusunda kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her birinin hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü olduğuna ilişkin genel (objektif) bir kural getirmektedir^[73]. Hâkim, bu düzenlemeden hareketle önüne gelen uyuşmazlıkta ispat yükünü nasıl paylaşacağına, hangi olay için ispatın hangi tarafa düştüğüne karar verecektir^[74]. Düzenlemenin somut olaya doğrudan uygulanabilir açıklıkta olmaması sebebiyle hâkim yine Türk Medeni Kanunu'nun 1'inci maddesinden hareketle amaca uygun bir şekilde boşluğu dolduracaktır^[75]. İşte bu noktada herhangi bir olay hakkında ispat yükünün kime düştüğüne karar verilmesi bakımından o olayı düzenleyen hukuk normunun hangi taraf yararına sonuç doğurduğunun belirlenmesi gerekir^[76]. Genel olarak yeterli ve kapsayıcı görülmemekle birlikte, Türk Medeni Kanunu'nun 6'ncı maddesini destekleyici olarak “*zahir halin ve mutadın aksini iddia eden, ispat eder*”, “*açık kanun hükmü varsa ona uyulur*”, “*lehine karine olan taraf, o olayı ispat etmekle yükümlü değildir*”, “*ispat yükü, delilleri daha kolay elde edebilen tarafa yüklenir/ delil sağlayamayacak tarafa ispat yükü düşmez*” gibi ve benzeri ölçütlerden yarar-

[72] RG, 8 Aralık 2001, Sayı 24607.

[73] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.87; İbiş, *op. cit.*, s.56. Düzenlemenin vergi borcu ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda da uygulama alanı bulduğu hakkında bkz. Öncel, *et al.*, *op. cit.*, s.247; Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, *op. cit.*, s.774, 775; Taylar, *op. cit.*, s.1201, 1202. Buna karşın bu yaklaşımın vergilerin kanuniliği ilkesine aykırı olduğu ve vergi hukukunun kamusal niteliği ile bağdaşmadığı yönünde karşı görüş için bkz. Gümüşkaya, *op.cit.*, s.171.

[74] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.5, 7.

[75] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.87-88; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.169.

[76] Hangi olayın ispatının gerektiğini gösteren hukuk normundan aynı zamanda kimin ispat edeceği ve belirsizlik halinde riski kimin taşıdığına da anlaşılacağı, normda şart koşulan olayın gerçekliği saptanmadıkça sonucu uygulanamayacağından öngörülen sonuç kimin lehine ise ispatsızlığın riskini de o tarafın taşıyacağı hakkında bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.11.

lanılarak ispat yükünün dağıtılması söz konusudur^[77].

Hukuk kuralının kimin yararına hizmet ettiğinin tespitine dayalı olarak ispat yükünün düştüğü kişinin belirlenmesini esas alan kuram literatürde “norm kuramı” adıyla ifade edilmektedir^[78]. Türk Hukuku’nda ispat yükünün dağıtımı konusunda tarih boyunca ileri sürülen bir kuramlardan herhangi birine^[79] bağlı kalınmamakla birlikte Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 190’inci maddesinde ispat yükünün “*kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukukî sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa ait*” olduğu düzenlemesi, medenî yargılama usulünde ispat yükünün dağıtımında norm kuramına yakın bir yaklaşımın benimsendiğinin işaretidir. Hukuk normları işlevleri bakımından hak doğurucu (asıl) norm-karşı norm ayırımında; karşı normlar ise, hakkın doğumuna engel olma, doğmuş bir hakkı düşürme ve hakkın kullanımını engelleme alt başlıklarında incelenmektedir^[80]. Tasarrufun iptali davalarının dayanağını oluşturan kurallar, alacaklı açısından iptalini talep etme hakkını doğuran kurallardır. Bu bakımdan İcra ve İflas Kanunu’nun 277 ila 280’inci maddelerinde yer alan düzenlemelerden herhangi birinin şart unsurunun (öge olayının) ispat yükü alacaklıdadır^[81]. Nitekim

[77] Açıklamalar ve diğer ölçütler hakkında bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.44-47.

[78] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.50 vd.; Atalay, *op. cit.*, s.116. Ayrıca bkz. Gümüşkaya, *op.cit.*, s.169.

[79] İspat yükünün nasıl dağıtılacağı bir gereksinim olduğundan tarihsel kökeni Roma’ya dayanan birçok kuramın ortaya atıldığı; ancak hemen her yargılama sorununun farklı bir içerikte olması sebebiyle üzerinde oybirliğine varılmış bir kuramın takibinin söz konusu olmadığı ve geliştirilen kuramlar hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.38 vd. Medenî yargılama ekseninde ispat hakkının gelişimine ilişkin bkz. Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.43 vd.

[80] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.49-50. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 190’inci maddesi çerçevesinde ispat yükünün dağılımı hakkında ayrıca bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.320, 321.

[81] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.113.

bu düzenlemeler de işlevi yönünden hak doğurucu normlar altında tasnif edilmektedir^[82]. Aynı özellik Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 27 ila 30'uncu maddeleri arasında düzenlenen tasarruflar bakımından da söz konusu olduğundan, düzenlemelerde yer alan koşulların gerçekleştiğinin, uyumsuzluğun hangi tarafında yer aldığı fark etmeksizin^[83] kamu alacaklısı tarafından ispatlanması gerekmektedir^[84]. Buna karşın bir işlemin hükümsüzlüğünün talep ediliyor olması itibariyle davalı tarafta, kamu borçlusunun ve üçüncü kişilerin savunması da "hakkın doğumuna engel olan itiraz" kapsamında gerçekleşecektir^[85].

C) TASARRUFUN İPTALİ SEBEPLERİNİN KARİNE VE VARSAYIMA DAYALI DÜZENLENMESİ

İspat hakkının sağlanabilmesi için taraflar açısından potansiyel ispat gücünü barındıran her türlü engelin kanunî düzenlemelerle kaldırılması gerekmekte ve buna yönelik pozitif düzenlemeler getirilebilmekte-

[82] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.89 vd. İptal davasını açma hakkı sahibinin bu hakkının kaynağını açıklayan teorilerin tartışılması ve nihayet kaynağının bir kanun hükmü olduğu görüşü için bkz. Umar, *op. cit.*, s.21-34.

[83] Tasarrufun iptali davası doğrudan açılabilmesi gibi açılan bir istihkak iddiasına karşılık da açılabilirdiğinden kamu alacaklısının davalı/karşı davacı pozisyonunda bulunması mümkündür. Açıklamalar için bkz. Umar, *op. cit.*, s.92; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.382; Günay, *op. cit.*, s.373. Bu durumda tasarrufun iptali davasının açılmayacağı görüşü hakkında bkz. Yardımcı, *op. cit.*, s.59. Tasarrufun iptali davalarının karşı dava olarak açılabilmesi haller hakkında ayrıca bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.187 vd.

[84] Gümüşkaya, *op.cit.*, s.256, 257.

[85] Ercan Özler, *op. cit.*, s.53. Bir hakkın doğumuna engel olan itirazlar vakianın doğruluğu için şart olduğundan, davalı tarafından cevap dilekçesi ile zamanında ileri sürülmemiş olsa da hâkim tarafından re'sen inceleneceği; sonradan ileri sürülmesinin savunmanın genişletilmesi yasağı kapsamında olmadığı hakkında bkz. *Ibid.* s.171.

dir^[86]. Bu amaçla yararlanılan araçlardan biri kanunî karinelere. Varlığı ya da yokluğu bilinen bir olaydan/durumdan, başka bir hukukî durumun/sonucun varlığı ya da yokluğu hakkında çıkarım yapılması anlamına gelen karineler, ispat yükünün dağılımına ciddi etkili sonuçlar doğurmaktadır^[87]. Bir talebin veya savunmanın imkânsız veya elde edilmesi çok güç olan bir delile bağlanmış olması halinde, hukuk normu boş bir ifadeden öteye geçmeyeceğinden, bazı öngörülebilir durumlarda kanun koyucunun karinelere faydalanarak ispat engellerini bertaraf edebileceği kabul edilmektedir^[88]. Nitekim karineler, genel hayat deneyimleri ışığında, olgunun işaret ettiği sonuç çoğu kez aynı şekilde gerçekleştiğinden bir olasılık hesabına dayalı olarak kabul edilmektedir^[89]. Karineler genel olarak işlevleri yönünden fiilî ve kanunî karineler ayrımında incelenmektedir. Kanunî karineler ise olay ve hak karineleri, olay karineleri de aksi ispat edilebilen ve edilemeyen karineler ayrımında incelenmektedir^[90]. Kural olarak karinelerin aksinin ispatı mümkündür. Bu nedenle kanunda açık hüküm yoksa, karinenin aksi ispat edilebilen yani adî karine olduğu kabul edilmektedir^[91]. Kesin karineler söz konusu olduğunda aleyhine sonuç doğuran tarafın ispat imkanları kısıtlanmakta; yalnızca iddia edilen olayın/duru-

[86] Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.15.

[87] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.165.

[88] Atalay, *op. cit.*, s.124, 125, Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.377.

[89] Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.377.

[90] Ayrımaya ilişkin açıklamalar için bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.166- 168; Atalay, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.1655 vd.; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.87, 88; Özçelik, *op. cit.*, s.276 vd.; Tahiroğlu, *op. cit.*, s.114, 115.

[91] Adî karine söz konusu olduğunda karşı tarafın seçimlik hakkının olduğu, dilerse asıl olayın yokluğunu ispat ederek karineyi çürütebileceği dilerse yargıçta oluşan kanaati ortadan kaldırmakla yetinebileceği hakkında bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.172, 173; Tahiroğlu, *op. cit.*, s.114.

mun yokluğunu ispat etmesi ya da buna dair gösterilen delilleri çürütmesi gerekmektedir^[92].

Karine kavramına çok benzerlik gösteren bir diğer kavram (*fiksiyon varsayımı*)dır. Karineden farklı olarak varsayımda (A) olayı için belirlenen hukukî sonucun (B) olayı için de kabul edilmesi, yani sonuç bakımından (B) olayının (A) olayına eşit sayılması söz konusudur. Karinede ise yalnızca (B) olayının varlığından (A) olayının varlığı ya da yokluğu hakkında çıkarımda bulunulur. Bu bakımdan iki olay arasında kurulan bağlantının karine ile yahut varsayıma dayalı kurulması arasında içerik ve amaç yönünden farklılık bulunmaktadır. İcra ve İflas Kanunu'nun 278'inci maddesinde, borçlunun belirli tasarruflarının bağışlama ile bir tutulması bir varsayıma dayanmaktadır^[93]. Bu bakımdan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 28'inci maddesinde, pek aşağı bir fiyatın kabul edildiği ya da kaydı hayat şartıyla belirtilen akitlerin bağışlama sayılmasını varsayım içeren bir düzenleme olarak tespit etmek ve değerlendirmek gerekir.

Karine ya da varsayıma dayalı düzenlemeler aslında ispat yükü sorununu düzenlemek ya da ispat yönünden taraflardan birini korumak amacıyla getirilmemektedir. Kesin, yani aksi ispat edilemeyen karinelerle getirilen düzenlemeler, hukukun kendiliğinden uygulanmasının bir gereği olarak dikkate alınmaktadır^[94]. Dolayısıyla (A) olayın varlığının tespit edilmiş

[92] Kanunî karine gereği yapılan çıkarımın yokluğunu ispat imkanının kalmayacağı; kanunî karinelerin ispat yüküne gerçek bir istisna olduğu hakkında bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.174, 175; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.324; Murat Yavaş, *Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2020, s.95-97; Karakoç, *Genel Vergi Hukuku*, *op. cit.*, s.781; Taylar, *op. cit.*, s.1209.

[93] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.169; Atalay, *op. cit.*, s.15; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.90; Özçelik, *op. cit.*, s.278. Nitekim kanunî karinelerin kanunda öngörülen birtakım varsayımlardan oluştuğu hakkında bkz. Öncel, *et al.*, *op. cit.*, s.247.

[94] Kanunî karinelerin uygulanmasının bir saptama işi olmaması sebebiyle karinenin uygulanmaması veya yanlış uygulanması durumunda mahkeme kararının maddî olayın değerlendirilmesinde yanılığa düşülmesi sebebinden değil kanuna

olması artık (B) olayının yokluğunun taraflarca iddia ve ispatını engelleyici sonuç doğurmakta; ispat yükünü ortadan kaldırmakta, hâkim de (B) olayını artık yok saymamaktadır^[95]. Yine düzenlemenin bir varsayıma dayanması halinde de ispat yükünün dağılımı ve ağırlığını hissettirmesi yönünden kesin karineden farklı bir sonuç doğmamaktadır^[96].

Tasarrufun iptali davalarında sebep unsurunun karine ya da varsayım temelinde düzenlenme özelliği ispat hakkının kullanımı bakımından sınırlayıcı nitelik arz edebilmektedir^[97]. Öte yandan kanunî karineler, sosyal ihtiyaçları, anayasal ilkeleri ve çoğul anlamda kitleleri koruyacak şekilde kamu menfaatinin tesisini sağlama ve hukukî güvenliği sağlama işlevi gözetilerek ispat güçlüğü içindeki tarafa kolaylık sağlama amacıyla kabul edilmektedir^[98]. İşte tasarrufun iptaline ilişkin davalarda da davacı, borçlu ile üçüncü kişi(ler) arasındaki ilişkiye yabancı olduğundan, diğer

---

aykırılıktan bozulacağı hakkında bkz. Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.176-177. Kesin karinelerin düzenlendiği durumlarda hâkimin yargılamadaki inisiyatifini kaybettiği, tıpkı senetle ispat kuralında olduğu gibi basit anlamda kuralın uygulayıcısı halinde geldiği yönünde bkz. Yavaş, *op. cit.*, s.103. Karine temeli ispat edildiğinde koşul vakıaların ispat edilmiş sayılacağı; sonucunun uygulanmasının ise hukukun re'sen uygulanması kapsamında değerlendirileceği hakkında bkz. Özçelik, *op. cit.*, s.277.

[95] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.171.

[96] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.169, 178; Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1668, 1669. Ayrıca literatürde kanunî karine ve varsayımın aynı şey olduğunu savunan görüşlere ilişkin açıklamalar hakkında bkz. Atalay, *op. cit.*, s. 46, 47.

[97] Nitekim İcra ve İflas Kanunu kapsamında 278 ila 280'inci maddeler arasında düzenlenen iptal davaları bakımından ağır ispat kurallarının getirildiği değerlendirilmesi için bkz. Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.377, 379.

[98] Yavaş, *op. cit.*, s.95; Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.379, 380. Karineye dayanan tarafın ispat yükünün kolaylaştırılması istendiğinden, karinenin aksini menfî bir vakıa olarak ispat etmek zorunda kalan tarafın ispat zorluğu ya da imkansızlığı halinde ispat yükünün karşı tarafa geçmesi görüşünün kabul edilemeyeceği hakkında bkz. Atalay, *op. cit.*, s.51, 52; Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1662.

davalardan farklı olarak iddiasını ispat güçlüğü içindedir^[99]. Kanunî karine-
neler ispat hakkının en etkin şekilde kullanılmasını sağlayarak bir anlamda
yararlanan tarafın ispat faaliyetini kolaylaştırmakta; öte yandan karşı tara-
fın da ispat hakkını ihlal etmemektedir^[100]. Bu anlamda ispat yükü üzerine
düşen tarafın yalnızca karinenin temelini ispatı ile asıl ispat faaliyetine
yönelik bir imkân sağlanmakta, bu arada aksini ispat edebilme imkânı da
tanındığından karşı tarafın da ispat hakkı korunmuş olmaktadır^[101]. Kesin
kanunî karinelere ise, yalnızca karineden lehine hak çıkaracak kişinin is-
pat hakkı gözetilmekte, bu tarafın karinenin temelini ispat etmesi ile ispat
yükü karşılanmış olmakta, karşı tarafın ise aksini ispat hakkı kısıtlanmış ya
da ortadan kaldırılmış olmaktadır^[102]. Bu bakımdan kesin kanunî karine-
ler aksini ispat hakkına sınırlama niteliğindedir^[103]. Karine aleyhine olan
tarafın iddiayı inkardan ya da karinenin somut olaya uygulanamayacağı-
nı genel olarak iddia etmekten öte, kendisi için menfi bir vakianın ispat
faaliyeti çerçevesinde, karine sonucunu bertaraf edici hangi somut vakıa-
ların mevcut olduğunu karşı iddiada bulunarak açıkça belirtmesi ve bun-
lar hakkında delil ikame etmesi gerekecektir^[104]. İşte kanun koyucunun

[99] Arslan, *et al.*, s.690, 691.

[100] Kanunî karineden yararlanmak isteyen tarafın asıl ispat yükü altında olarak
normdaki koşul vakıayı iddia etme ve somutlaştırma yükü altında olmasına
ilişkin bkz. Atalay, *op. cit.*, s.47, 48; Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1659;
Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.378;
Erdönmez, *op. cit.*, s.177, 178.

[101] Atalay, *op. cit.*, s.6; Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1659; Çiftçi, *Medenî
Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.378.

[102] Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.378.

[103] *Ibid.*

[104] Atalay, *op. cit.*, s.51. Kesin kanunî karinelere karşı tarafa geçen ispat yükü
değil, hukukî sonucu bertaraf edecek nitelikte somut delil ikame yükü olduğu
hakkında bkz. Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1662; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun
İptali Davalarında İspat, op. cit.*, s.89.

varsayım ve kesin karinelere dayandığı durumlarda, karineden olumsuz yönde etkilenme ihtimali bulunan tarafın içinde bulunduğu güçlükler ve somut durumun gereklilikleri hâkim tarafından dikkate alınarak ölçülülük ilkesine temas edilmesi önemlidir^[105].

Kamu icra hukukunda tasarrufun iptali davaları, kamu borçlusunun mülkiyet hakkının gereği olan mülkiyet konusu şey üzerinde sözleşme yapma ve tasarrufta bulunma özgürlüğüne bir müdahale niteliğindedir. Anayasa'nın 13'üncü maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması için aranan şartlar; sınırlamanın kanuna dayanması, hakkın özüne dokunmaması ve ölçülü olmasıdır. Bir hakkın ölçülü sınırlandırılması ise hakka müdahalede kullanılan aracın meşru amaca ulaşmak için elverişli olmasını; bu meşru amaca ise, hakka daha az müdahalede bulunan bir yöntemle ulaşılamamasını ve amaçla aracın orantılı olmasını ifade etmektedir. Tasarrufun iptali sebeplerinden bir kısmının oldukça geniş tutulması ve kamu borçlusuna eylemlerini kamu alacağının tahsilini tehlikeye düşürmek ya da zarar vermek amacıyla yapılmadığı konusunda ispat hakkı tanınmaması hem mülkiyet hakkına hem de hak arama özgürlüğüne yapılan müdahalenin gereklilik ve orantılılık ölçütüne uygun olmadığını göstermektedir. Tasarrufun iptali sebeplerinin karine ve varsayıma dayalı düzenlenmesinde ölçülülük ilkesinin gerekleri dikkate alınmadığında sınırlama, ispat hakkını ihlal eder hale gelebilmektedir. Nitekim ispat hakkının tanınması kural, sınırlanması istisnadır. Bu bakımdan kanun koyucunun sürekli tek bir tarafın ispat yönünden menfaatine hizmet edecek şekilde ilkeler benimsememesi ve getirilen düzenlemelerde ölçülülüğü gözetmesi önem arz etmektedir^[106].

[105] Atalay, *Pekcanitez Usûl, op. cit.*, s.1669; Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit.*, s.8702. Karinenin aksini ispatının mümkün hale getirilmesinin silahların eşitliği açısından önemi hakkında bkz. Atalay, *op. cit.*, s.50.

[106] Kesin karine ve varsayıma dayalı düzenlemelerin yarattığı ispat hakkı güçlüğü sebebiyle ölçüsüz sonuçlar doğurabileceği; hatta adî kanunî karinelerin dahi ispat hakkını zaman zaman ihlal edebildiği; mülkiyet hakkı ile ispat hakkı arasındaki

D) İPTALİ GEREKEN TASARRUFLAR BAKIMINDAN İSPAT YÜKÜNÜN DAĞILIMI

1- Genel Olarak

Bir yargılamada taraflardan her biri, hangi tarafta yer aldığı fark kendi yararına sonuç doğuran kuralın şart koştuğu olay için ispat yükünü (ya da ispatsızlığın riskini) taşır^[107]. Tasarrufun iptali davaları açısından alacaklı kamu idaresinin kanunda sayılan tasarrufların iptali için dava açması, kamu borçlusunun da bu kapsama giren tasarruflarının hükümsüz sayılmayacağını iddia etmesi anlamına gelir. Bu bakımdan hazinenin kendi lehine yaratılan bir güvence olarak hükümsüz sayılan tasarrufun gerçekleştiğini ispat etme yükü altında olduğunu, davalı durumunda bulunan kamu borçlusu ve/veya üçüncü kişilerin ise esasa ilişkin olarak tasarrufun hükümsüz sayılacak bir tasarruf olmadığını ya da hükümsüzlüğün yükünü ortadan kaldıran/azaltan olayların varlığını ispat etmekle yükümlü olduğunu tespit ederek genel çerçeveyi çizmek gerekir^[108].

Taraflarca getirilme ilkesinin hâkim olduğu medenî yargılama usulünde iddia etme yükü ile ispat yükü arasında büyük ölçüde paralel bir ilişki bulunmaktadır. Ancak iddia yükü ile ispat yükünün aynı tarafta olmadığı durumlar da bulunmaktadır^[109]. İspat konusu olay bakımından kanunî karinelerin, hayat tecrübesi kurallarının yahut herkesçe bilinen (mâruf

---

çatışmanın ölçülülük ilkesi temelinde çözümlenmesi gereği hakkında bkz. Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.379, 616, 800.

[107] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.53; Atalay, *op. cit.*, s.9; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.91.

[108] İcra ve İflas Kanunu'na dayalı tasarrufun iptali davalarında davacı ve davalının ispat yükünün dağılımına ilişkin benzer yaklaşımlar için bkz. Yardımcı, *op. cit.*, s.200 vd.

[109] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.18. İddia ve ispat yükünün tarafların rolü ile doğrudan ilgili olmadığı hakkında bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.321. İddia yükü ve ispat yükü arasındaki ilişki ve vergi

ve meşhur) olayların söz konusu olduğu durumlarda, aleyhine olan taraf açısından ispat yükü ağırlığını daha da hissettirmektedir. Nitekim bu tür durumlar çekişmeli sayılmamakta, iddia eden açısından ispat yükünü kaldırmakta; karşı taraf açısından ise bunlar olmasaydı sahip olacağı ispat imkanını bir miktar daha daraltmaktadır^[110].

Yargıtay'ın yerleşik içtihadı uyarınca alacaklının hangi tasarrufun iptali sebebine dayandığının bir önemi bulunmamaktadır^[111]. Bu yönde-

---

yargılaması hukuku açısından görünümü hakkında açıklamalar için ayrıca bkz. Gümüşkaya, *op.cit.*, s.134, 135.

[110] Umar ve Yılmaz, *op. cit.*, s.27-28, 177. Ayrıca bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.320; Atalay, *Pekcanutez Usûl*, *op. cit.*, s.1653, 1654; Özçelik, *op. cit.*, s.267, 268; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.66, 67, 163, 183.

[111] “Davacı tarafından İİK.nun 278, 279 ve 280. maddelerden birine dayanılmış olsa dahi mahkeme bununla bağlı olmayıp diğer maddelerden birine göre iptal kararı verebilir” (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 25 Kasım 1987 tarih ve E.1987/15380, K.1987/872 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 21.02.2024). “Bu durumda davacı tarafından 6183 sayılı yasanın 27 ila 30. maddelerinden sadece birine dayanılmış olsa dahi mahkeme bununla bağlı olmayıp, diğer maddelerden birine göre iptal kararı verebileceğinden yukarıda açıklandığı gibi borçlu davalılar ile 3. kişi konumunda olan diğer davalılar arasında akrabalık ve organik bağ bulunması nedeniyle 6183 sayılı yasanın 30. maddesi uyarınca iptal kararı verilip verilmeyeceğinin tartışılması, 6183 sayılı yasa uyarınca açılan tasarrufun iptali davalarında aciz belgesi ibrazının zorunlu olmadığı göz önünde tutulması, dava konusu araçlardan davalılar tarafından elden çıkarılanlar yönünden davacı tarafından davanın tazminat isteğine dönüştürülmesi nedeniyle bu araçların elden çıkarıldıkları tarihteki gerçek değerlerinin belirlenerek davalı 3. kişilerin davacının alacak miktarını geçmeyecek şekilde tazminata mahkum edilmeleri gerektiğinin düşünülmesi, ondan sonra toplanan ve toplanacak tüm delillerin birlikte değerlendirilerek hasil olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ve inceleme ile yanlış değerlendirme sonucu davanın reddine karar verilmiş olmasının doğru olmadığı...” (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 13 Ekim 2014 tarih ve E. 2014/11741, K. 2014/13167 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 21.02.2024). “Somut olayda dava dilekçesinin konu bölümünde İİK'nin 278, 279 ve 280. maddeye dayanıldığı yazılmış olmakla birlikte sadece bir madde yazılmış olsa dahi yukarıdaki açıklamalar ışığında araştırmanın tüm iptal nedenleri yönünden yapılması gerekir. Hal böyle olunca toplanan delillerden davalılar arasındaki yakınlık ve 3. kişinin bu yakınlıktan dolayı borçlunun alacaklıdan mal kaçırma ya da alacaklıyı zarar kastını bildiği veya bilebilecek durumda olduğu

ki içtihadın dayanağı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33'üncü maddesinde yer alan "*Hâkim, Türk hukukunu resen uygular.*" hükmüdür. Bu doğrultuda hâkim tarafların ileri sürdüğü iptal sebebiyle bağlı olmayıp özellikle "*kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar*" yönünden bir değerlendirmede bulunmak durumundadır^[112]. Ancak mahkemenin bir anlamda sebep ikamesi yaparak başka bir tasarrufun iptali sebebinin oluştuğunu kabul ederek iptal kararı vermesi, kamu borçlusunun ispat hakkını engellememelidir^[113]. Yine taraflara hukukî sebepler hakkında da açıklama yapma fırsatı tanıyıp bu sebepleri karşılıklı olarak tartışmalarına imkân tanımadan yargılama sırasında hiçbir şekilde tartışma konusu yapılmamış olan bir hukukî sebep doğrultusunda karar verilmemelidir^[114].

anlaşıldığına göre davanın kabulüne karar vermek gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi isabetli değildir." (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 7 Mart 2011 tarih ve E. 2010/6769, K. 2011/1997 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 21.02.2024).

- [112] Tek bir hayat olayı karşısında davacının talep sonucunu haklı kılan birden fazla hukuk normu olması, maddî vakıanın birden fazla hukukî gerekçeyle atlanabilmesi durumunda hâkimin taraf menfaatine ve usûl ekonomisine uygun hareket etmesi gerektiği hakkında bkz. Meriç, *op. cit.*, s.106, 107.
- [113] Nitekim vergi yargılaması hukuku açısından sebep ikamesinin re'sen araştırma ilkesinin sınırını oluşturduğu belirtilmekte; idarî işlemler bakımından (maddî) sebep ikamesi yapılmasının idarenin yerine geçme yasağı kapsamında ve hukuka uygunluk denetimi sınırının ihlali anlamında görülmesi söz konusu iken (bkz. İbiş, *op. cit.*, s.102; Gümüşkaya, *op.cit.*, s.45) taraflarca getirilme ilkesinin geçerli olduğu medenî yargılama usulü açısından maddî vakıalar yönünden sebep ikamesinin evleviyetle kabul edilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi düşünce, maddî hukuktan kaynaklanan talep üzerindeki taraf hakimiyetinin yargılamada da devamını sağlayan ve hangi vakıaların sunulacağını tarafların belirleyeceğini ifade eden tasarruf ilkesine aykırılık taşıyacaktır. Tasarruf ilkesi ve dava konusunun belirlenmesi hakkında ayrıca bkz. Özçelik, *op. cit.*, s.109; Nur Bolayır, *Medenî Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s.77 vd.; Tahiroğlu, *op. cit.*, s.28, 29.
- [114] Bu anlamda tasarrufun iptalini gerektiren sebeplerin ispata elverişli bir şekilde somutlaştırılması gereği hakkında bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali*

Tasarruf ilkesi gereğince tarafların, davanın başlangıcı, konusu ve sona ermesi hakkında serbestçe tasarrufta bulunma hakları söz konusu olup talep sonucunu belirleyen sebebi belirtme zorunluluğu bulunmaktadır^[115]. Kaynağını özel hukuktaki irade serbestisinden alan taraf egemenliğine dayalı medenî yargılama sisteminde, uyuşmazlığın yargı önüne tarafların kararıyla getirilmesi, davanın başlangıcı, konusu ve yine kendi iradeleri ile sonlandırılması, bu anlamda uyuşmazlık konusu üzerinde hâkim olmaları ve serbestçe tasarruf etmeleri söz konusudur^[116]. Hâkimin 33'üncü madde çerçevesinde hukuku re'sen uygulayabilmesi için öncelikle davacı tarafın maddî anlamda dava konusunu yeterince somutlaştırmış olması gerekir^[117]. Davanın maddî sebebinin yeterince somutlaştırılmış ve taraflarca getirilmiş olması şartıyla artık hâkimin yargılamada ileri sürülen hukukî sebeplerle ilgili nitelendirmeden bağımsız olarak hukuku uygulaması söz konusu olabilecektir. Aksi takdirde, tasarrufun iptali davaları açısından bir istisna düzenlemesi olmaması sebebiyle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 25'inci maddesinde, "*Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden*

Davalarında İspat, op. cit., s.64, 92. Konunun önemi hakkında ayrıca bkz. Bolayır, *op. cit., s.98, 99.*

[115] Yargılamaya dahil edilen vakıaların, yargılama faaliyetinin sınırını ve kapsamını oluşturduğu hakkında bkz. Bolayır, *op. cit., s.66.* Vakıalara uygulanması mümkün olan birden fazla hukuk kuralının varlığı halinde hâkimin daha elverişli olan hukuk kuralını uygulanması gerektiği; tarafın farazî iradesinin kendisi bakımından daha elverişli olan kuralın uygulanması olduğu yönünde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, 4 Haziran 1958 tarih ve E.1958/15; K.1958/6 sayılı kararı (RG, 1 Ekim 1958, Sayı 10021) (Özçelik, *op. cit., s.247, dn. 1025*)

[116] Erdönmez, *Pekcanitez Usûl, op. cit., s.783-785*; Meriç, *op. cit., s.38,-39, 53*; Yavaş, *op. cit., s.90*; Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, op. cit., s.82*; Özçelik, *op. cit., s.92, 109*; Tahiroğlu, *op. cit., s.27, 28.*

[117] Hukukî sebep, dava sebebi kavramları ve birbiri ile ilişkisi hakkında açıklamalar için bkz. Bolayır, *op. cit., s.40, 41, 65 vd.* Tasarrufun iptali davaları özelinde iddia, somutlaştırma yükü ve hâkimin hukuku re'sen uygulamasına ilişkin bkz. Yardımcı, *op. cit., s.198.*

dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.” ifadesi ile kabul edilen taraflarca getirilme ilkesine açıkça aykırılık taşıyacaktır^[118]. Ayrıca 26'ncı maddede düzenlenen taleple bağıllık ilkesi gereğince de hâkimin, davacının ileri sürdüğü dava sebeplerinden başka, talebin dayandırılabilmesi için diğer tüm dava sebeplerini de araştırıp hükmüne esas alma yetkisi bulunmamaktadır. Nitekim mahkemelerin dava sebebine bağlı kalma zorunluluğunun temeli, davacının davayı açarken kullanmadığı tasarruf yetkisine müdahale edilmemesine dayanır^[119]. Alacaklı ve davacı sıfatını bu noktada hazinenin taşıyor olması farklı bir değerlendirme yapılmasını gerektirmeyecektir. Nitekim kesin karine ve varsayıma dayalı düzenlemeler zaten kamu alacaklısının ispat yükünün ağırlığını hissetmemesine hizmet ederek menfaat dengesinin kamu alacağı ve kamu yararına daha yakın bir noktada oluşumuna hizmet etmektedir. Son olarak hâkimin hukuku re'sen uygulaması ilkesinin tarafların iradesiyle de sınırlandırılmayacağı^[120] belirterek konunun açık kalan diğer ucuna da sınırı çekmek

[118] Erdönmez, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.795; Özçelik, *op. cit.*, s.245, 246. Taraflarca getirilme ilkesine kanunla getirilen istisnaların, tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf etmelerinin mümkün olmadığı, kişilik haklarını koruyan davaları, boşanma davaları, babalık davaları, evlenmenin butlanı, nüfus kaydının düzeltilmesi gibi re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar bakımından söz konusu olduğu hakkında bkz. Gümüşkaya, *op. cit.*, s.29, dn. 84; İbiş, *op. cit.*, s.55, 56. Sayılan istisnaî nitelikli davaların ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesinde düzenlenen talebe bağıllık ilkesinin de istisnasını oluşturması hakkında bkz. Osman Duran, *Medenî Usul Hukukunda Taleple Bağıllık İlkesi*, Ankara, Seçkin, 2020, s.273 vd. Medenî Usul Hukuku'nda tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edememesi sebebiyle re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar hakkında bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, *op. cit.*, s.299, 331; Akkan, *Pekcanitez Usûl*, *op. cit.*, s.107; Meriç, *op. cit.*, s.56 vd.; Özçelik, *op. cit.*, s.105, 106; Tahiroğlu, *op. cit.*, s.38 vd.

[119] Talebe bağıllık ilkesinin anlamı ve amacı hakkında bkz. Duran, *op. cit.*, s.164, 165; Çiftçi, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, *op. cit.*, s.36 vd. Hâkimin taraflarca ileri sürülen vakıalarla bağıllığı ve taraflarca getirilme ilkesinin hukukun re'sen uygulanmasına etkide bulunması hakkında bkz. Özçelik, *op. cit.*, s.246, 247.

[120] Meriç, *op. cit.*, s.79; Bolayır, *op. cit.*, s.82.

gerekir.

İcra İflas Kanunu'nda yer alan düzenlemeden hareketle kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar başlığı altında ele alınan “*alacaklının zararının ispatı*” hususu her ne kadar Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında yer verilmese de esasında mahkeme önüne iptali istemiyle getirilen tüm tasarruflar açısından değerlendirilmesi gereken bir ölçüttür^[121]. Nitekim, iptali gereken tasarruflardan sayılmakla birlikte bu tasarrufun yapılması ile alacaklı zarara uğramadıysa bu tasarrufun buna rağmen iptali kanunun amacına aykırılık taşıyacaktır. Kanunda tasarrufun iptali davalarının bir güvence olarak düzenlenmesinin amacı, borçlunun kamu alacağının tahsilini zora düşüren mal kaçırmaya yönelik davranışlarının hükümsüzlüğünü sağlamaktır. Bu nedenle temelde kamu alacaklısına zarar vermediği kamu borçlusu tarafından ispat edilen bir tasarrufun iptali kanunun amacıyla bağdaşmamaktadır^[122].

2- İvazsız Tasarruflar Bakımından

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 27'nci maddesi “*Amme alacağını ödememiş borçlulardan, müddetinde veya hapsen tazyikine rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar hükümsüzdür.*” düzenlemesiyle malvarlığı borcuna yetmeyen borçlunun belirli tarihler içerisinde yapmış olduğu ivazsız tasarrufları hükümsüz say-

[121] İcra ve İflas Kanunu'na tabi tasarrufun iptali davalarında zararın ispatı ve ispat yüküne ilişkin açıklamalar için bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.103 vd.

[122] Ayrıca bkz. Bahçeci, *op. cit.*, s.255-256.

maktadır^[123]. Esasında kamu borçlusunun mal beyanında bulunmadığını veya borçlarını karşılamaya yetecek malı bulunmadığını ispat yükü idarede olmasına karşın^[124] bu davalarda tasarrufun iptalini engellemek isteyen kamu borçlusunun beyan ettiği mallarının borcu karşılamaya yettiğini ispat etmesi, kendisini bu madde hükmüne dayanılarak açılan tasarrufun iptali davasından kurtaracaktır. Bunun yanında ilgili tasarrufun ivazsız değil ivazlı bir tasarruf olduğunun da ispatı mümkündür. Sözleşmenin ivazlı olduğunun ispat edildiği durumlarda, idarenin ivazın bedelden çok aşağı olduğunu^[125] veya ivazlı da olsa tasarrufun kamu alacağının tahsilini engellemeye yöneldiğini ve işlemin yararına tesis edildiği kimsenin bu amacı bildiğini^[126] ispat etmesi gerekecektir.

3- Bağışlama Sayılan Tasarruflar Bakımından

a) Genel Olarak

6183 sayılı Kanun 27'nci maddesinde ivazsız tasarrufların hükümsüzlüğünü düzenlerken 28'inci maddede bazı işlemlerin ivazsız sayılacağını daha önce ifade edildiği üzere bir varsayıma dayalı düzenlemektedir. Bu durum ispat yükü açısından aksinin ispatı mümkün olmayan kanunî karine gibi etki doğurması anlamına gelmektedir^[127]. Kanunî karinelerin yahut kanundaki varsayımın aksinin ispatının mümkün olmaması, kamu alacaklısı ile kamu borçlusu arasındaki menfaat dengesi açısından tartışmalı sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim, ivazsız tasarrufların iptale konu olması ve

[123] Tasarrufun hükümsüz sayılmasının şartları hakkında ayrıca bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.381; Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.400, 401; Günay, *op. cit.*, s.330.

[124] Candan, *op. cit.*, s.359. Ayrıca bkz. Gerçek, *op. cit.*, s.214.

[125] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 28/2.

[126] Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, m. 30.

[127] Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.377; Öncü, *op. cit.*, s.83; Günay, *op. cit.*, s.330-332.

bazı tasarrufların ivazsız kabul edilmesinin amacı borçlunun kamu alacağını ödemekten kaçınmak için bu yollara başvurmasının engellenmesidir. Ancak böyle bir düzenlemeye yer verilmesinin dolaylı ve kaçınılmaz sonucu kamu alacaklısını neredeyse yerine getirilmesi imkânsız bir ispat yükü içerisine sokulmuş olmasıdır^[128]. Bu düzenleme ispat hakkına ölçüsüz müdahale anlamı taşıdığı gerekçesiyle eleştirilmekte, iptal kararlarına da konu edilmektedir. Bu noktada ölçsüzlüğün giderilmesi konusunda en azından ispat hakkının, ispat yükünün belirlenmesinde genel kuralın istisnası olarak ispat yükünün “normalin aksini iddia eden tarafa” düştüğünden hareketle tanınması yaklaşımı getirilebilir^[129]. Takip eden başlıklarda bağışlama sayılan işlemlere ilişkin kanunî varsayımlar her bir düzenleme açısından ayrı ayrı değerlendirilmekte, konu Anayasa Mahkemesi kararları ve Yargıtay içtihadı da gözetilmek suretiyle ele alınmaktadır.

b) Yakın Hısımlar Arasında Yapılan İşlemler

Kanun'un ivazlı yapılsa da ivazsız saymış olduğu tasarruflardan ilki “Üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar”dır. Bu tasarruflar ister değerinde ister alacaklı yararına yapılsın bu yönde iddiaların önemi bulunmaksızın ivazsız sayılır ve iptal edilirler^[130]. Belli yakınlıktaki kan ve kayın hısımları arasında gerçekleştirilen

[128] Her ne kadar hayatın olağan akışına uygun olan kazandırıcı işlemlerin ivazlı olarak yapılması ve olması gereken bunun aksini iddia edenin ispatlaması gerekliliği ise de nam-ı müstear, inançlı işlem gibi durumlarda kişilerin dış dünyaya gerçek iradelerinden farklı yansıyan bir işlem yapmaları halinde işlemin ivazsızlığının ispatının oldukça zorlaştığı yönünde bkz. Mine Uzun, *Kamu Alacağının Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2017, s.100.

[129] İspat yükünün normalin aksini iddia edene düşmesi hakkında bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, op. cit., s.322.

[130] “6183 S.K'nın 27.maddesinde amme alacağını ödememiş borçlulardan müddetinde veya hapsen tazyikine rağmen mal beyanında bulunmayanlarla malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların; ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru

tasarrufların bağış sayılması ve aksinin ispat edilememesi ölçülülük ölçütünün bir alt unsuru olan gereklilik ölçütüne aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafından ilgili düzenleme yerine aksi ispat edilebilir bir kural ile de kamu alacağının korunmasının mümkün olabileceğini belirtilerek, düzenleme gereklilik ölçütüne aykırı bulunmuş; adil yargılanma ve mülkiyet hakkına ölçüsüz müdahale olarak nitelendirilmiştir^[131]. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı yerindedir. Nitekim belirtilen seviyede hı-

iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları bağışlamalar ve ivazsız tasarrufların hükümsüz olduğunun, 28/I-1. maddesinde de üçüncü dereceye kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağışlama niteliğinde olup iptale tabi olduğu hükmüne bağlanmasına (...) somut olayda davalı S.'in, borçlunun kardeşi olmasından dolayı tasarrufların iptale tabi olduğunun anlaşılmasına, ...” (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 23 Eylül 2013 tarih ve E.2013/10436, K.2013/12593 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E. T. 21.02.2024). Benzer yönde bkz. Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 10 Haziran 2013 tarih ve E.2012/9403, K.2013/8725 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E. T. 21.02.2024.

[131] “28. Bu durumda sınırlamanın gerekli olup olmadığı hususu irdelenmelidir. Kamu alacağının ödenmemesi sonucunu doğuran tasarrufların geçersiz sayılmasındaki amaç kamu alacağının tahsil edilebilmesini sağlamaktır. Söz konusu amaca daha hafif bir sınırlamayla ulaşmak mümkünse bu sınırlamanın tercih edilmesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesinin benzer nitelikteki düzenlemelerin iptali talebiyle yapılan başvurulara ilişkin yaptığı incelemelerde de belirttiği üzere itiraz konusu kural, borçlunun belirtilen derecelerdeki kan veya sıhri hısımları ve eşiyle yaptığı ivazlı tasarrufların bağışlama olarak kabulünü aksinin iddiası ve ispatı mümkün olmayan bir olgu olarak öngörmüştür. Bu bakımdan tasarruf konusu malın değerinin tam olarak veya fazlasıyla ödenmiş bulunması, tasarruf işleminin borçlunun alacaklılarının da menfaatine yönelik olması, alacaklıların tasarruf işlemi dolayısıyla zarar görmemesi, alacaklıların alacağı tahsil ve cebri icra imkânlarının zorlaştırılmamış hatta kolaylaştırılmış olması veya tasarrufun tarafı üçüncü kişilerin iyi niyetli olması sonucu değiştirmeyecektir. Borçlunun üçüncü derece dâhil kan hısımları ile eşi ve ikinci derece dahil sıhri hısımları ile gerçekleştireceği ivazlı tasarruflara kesin olarak bağışlama sonucunun bağlanması, taraflara belirtilen hususlarda iddia ve savunmada bulunma, bu hususların ispatı yönünden delil, bilgi ve belge sunma imkânı vermemektedir (AYM, E.2018/9, K.2018/84, 11/7/2018, § 29; E.2021/52, K.2021/97, 16/12/2021, § 22; E.2021/9, K.2022/4, 26/1/2022, § 41).

sımlar arası gerçekleştirilen işlemlerin bağış sayılması ve aksi yönde delil sunma imkanının tanınmaması kamu yararı ile borçlunun yararı arasındaki dengeyi ölçüsüz şekilde bozmaktadır. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi kararında da belirtildiği üzere ivazlı yapılan bir işlem borçlunun alacaklılarının menfaatine de sonuç doğurmuş olabilir. İcra İflas Kanunu'nda daha önceden yer alan benzer düzenleme, Anayasa Mahkemesi tarafından yine mülkiyet hakkına müdahale, ölçülülük ilkesi ve kamu yararı ekseninde değerlendirilerek, farklı yakınlıktaki hısımlar arası işlemler bakımından farklı tarihlerde iptal edilmiştir^[132]. Ancak ilgili kanunda evlat edinen ile evlatlık arasındaki tasarruflar varlığını korumaktadır^[133].

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrası geniş bir akraba ilişkisine sahip kişiler arasında yapılan tasarrufları ivazsız sayan düzenleme yerine sadece eş, çocuk ve anne babayı içeren daha dar kapsamda bir düzenleme getirilip getirilmeyeceği de belirsizliğini korumaktadır. Yeni bir düzenleme getirilmemesi durumunda ilgili işlemlerin ancak şartları mevcutsa 30'uncu

30. *Hâlbuki kamu alacağının korunması, aksi ispat edilebilir bir karineyle de mümkün olabilir. Bu yönde bir tercihin gerek mülkiyet hakkı gerekse hak arama özgürlüğü üzerinde daha hafif bir etki yaratacağı açıktır.*

31. *Bu itibarla kuralın kamu alacağının korunmasını sağlamak şeklindeki meşru amaç bakımından gerekli olduğu söylenemez.*

32. *Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.*" (Anayasa Mahkemesi 22 Haziran 2023 tarih ve E.2022/134, K. 2023/116 sayılı kararı, RG, 15 Eylül 2023, Sayı 32310)." Karara ilişkin açıklama ve yorumlar için ayrıca bkz. Mutlu Kaya ve Tanrıvermiş, *op. cit.*, s.280, 281; Kaya Karahanlı, *op. cit.*, s.153, 154.

[132] Anayasa Mahkemesi 11 Temmuz 2018 tarih ve E.2018/9, K.2018/84 sayılı kararı, RG, 15 Kasım 2018, Sayı 30596; Anayasa Mahkemesi 16 Aralık 2021 tarih ve E.2021/52, K.2021/97 sayılı kararı, RG, 22 Mart 2022, Sayı 31786; Anayasa Mahkemesi 26 Ocak 2022 tarih ve E.2021/9, K.2022/4 sayılı kararı, RG, 12 Nisan 2022, Sayı 31807. Kararların yorumu hakkında ayrıca bkz. Mutlu Kaya ve Tanrıvermiş, *op. cit.*, s.277 vd. Ayrıca bkz. Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *op. cit.*, s.686; Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.135, 136; Günay, *op. cit.*, s.332; Yardımcı, *op. cit.*, s.151.

[133] İcra ve İflas Kanunu, m. 278/III, 1.

madde kapsamında iptale konu edilmesi mümkündür. Bununla birlikte eş, çocuk ve anne baba ile yapılan işlemlerin dahi değerinde veya daha fazla bir bedelle gerçekleşmesi ayrıca alacaklıya zarar vermektense öte alacaklının faydasına yapılması mümkündür^[134]. Bu nedenle kamu borçlusuna ve davanın yöneltildiği kimseye, yapılan tasarruf işleminin alacaklıların alacağı tahsil ve cebri icra imkânlarını zorlaştırmamış hatta kolaylaştırmış olduğu yönünde iddiasını ileri sürme ve ispatlama fırsatı tanınmalıdır^[135]. Böyle bir imkânın tanınması halinde ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 203/1-a düzenlemesi kapsamında yakın hısımlar arasındaki işlemler bakımından senetle ispat kuralının aranmıyor olduğunun da muhakkak dik-

[134] Barlass, *op. cit.*, s.86. Söz konusu hüküm iptal edilmeden önce de diğer şartların varlığı halinde idare bu kişilerle yapılan tasarrufların ivazlı olduğuna kanaat getirirse bile idarenin iptal davası açması zorunluluğu sebebiyle eleştirilmiştir. Bu noktada maddede belirtilen kişilerle yapılan iş ve işlemlerin emsallerine uygun olduğu yönünde ispat külfetinin kamu borçlusuna veya kamu borçlusuyla işlem yapan bu üçüncü kişilere yüklenmesine yönelik bir düzenleme yapılması gerektiği; hatta ispat külfetinin idareye yüklenmesi noktasında bile bu ilişkiyi kanıtlamada vergi idaresinin elindeki imkanlar dikkate alındığında zorluk çekmeyeceği; bu sebeple kamu borçlusu ile maddede belirtilen kişilerle arasındaki hukukî ilişkinin gerçek mahiyetinin kavranmasına ve ulaşılan sonuca göre hareket edilmesini zorunlu kılacak bir düzenleme ihtiyacı olduğu hakkında bkz. Barlass, *op. cit.*, s.87-88; Öncü, *op. cit.*, s.83-85.

[135] Anayasa Mahkemesi, İcra İflas Kanunu'nda karı koca arasında yapılan tasarrufların ivazsız sayılmasına ilişkin hükmü iptal ederken benzer gerekçeye dayanmaktadır. "Öte yandan kuralda borçlunun karı veya kocası ile yaptığı ivazlı tasarrufların başka hiçbir şarta bağlı bulunmaksızın bağışlama olduğu, aksinin iddiası ve ispatı mümkün olmayan bir olgu olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan tasarruf konusu malın değerinin tam olarak veya fazlasıyla ödenmiş olması, tasarruf işleminin borçlunun alacaklılarının da menfaatine bulunması, alacaklıların alacağı tahsil ve cebri icra imkânlarının zorlaştırılmamış hatta kolaylaştırılmış olması sonucu değiştirmeyecektir. Borçlunun karı veya kocası ile gerçekleştireceği ivazlı tasarruflara kesin olarak bağışlama sonucunu bağlayan kural, taraflara belirtilen hususlarda iddia ve savunmada bulunma, bu hususların ispatı yönünden delil, bilgi ve belge sunma imkânı vermemektedir." (Anayasa Mahkemesi 16 Aralık 2021 tarih ve E.2021/52, K.2021/97 sayılı kararı, RG, 22 Mart 2022, Sayı 31786).

kate alınması gerekir^[136]. Aksi takdirde sosyal bağların ve güven ilişkisinin gözetilmesiyle senetle ispat kuralı dışına çıkarılan bu durum, bu defa tasarrufun iptali davalarında davacıların iddialarının fiilen ispatsız kalması durumuna neden olarak yeni bir menfaat dengesizliği yaratılmasına neden olabilir.

c) Pek Aşağı Bir Bedelin Kabul Edildiği Sözleşmeler

Kamu borçlusunun vermiş olduğu malın aktin yapıldığı tarihteki değeri baz alındığında pek aşağıda kalan bir fiyatla yapılan sözleşmeler ivazlı olsa da bağışlama sayılmaktadır. Öncelikle bu hükme benzer “*Akdin yapıldığı sırada, kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler*” İcra İflas Kanunu hükmünün ispat hakkına aykırılık teşkil ettiği yönünde iddia ile Anayasa Mahkemesi önüne götürüldüğünü belirtmekte fayda bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi hükmün aksinin ispatının mümkün olması nedeniyle, hükmü adil yargılanma hakkına aykırı bulmamış, mülkiyet hakkının ise ölçülü sınırlandırılması olarak yorumlamıştır^[137].

[136] Yakın hısımlar arası işlemlerin senetle ispat kuralının istisnası olması hakkında açıklamalar için bkz. Erdönmez, *Pekcamtez Usûl, op. cit.*, s.1851-1853; Yavaş, *op. cit.*, s.293, 294.

[137] “*İtiraz konusu kural, alacaklıya ispat kolaylığı sağlayarak borçlunun gerçekleştirilen tasarruf işleminde ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul edildiğinin alacaklı tarafından ortaya konulmasını tasarrufun bağışlama sayılması bakımından yeterli görmüştür. Ancak bu durumun aksinin iddia ve ispatı mümkün olup borçlu veya tasarruf işleminin tarafı olan üçüncü kişinin tasarruf işleminin gerçek değere yakın veya gerçek değer üzerinden yapıldığını ortaya koyması, bu yönde iddia ve savunmada bulunması, buna ilişkin bilgi, belge ve delillerini sunmak suretiyle tasarrufun iptal edilmesini önlemesi mümkündür. Bu bakımdan gerçek anlamda ivaz olarak pek aşağı bir fiyatın kabul edildiği akitleri bağışlama gibi kabul eden, şeklen bağışlama gibi görünen tasarruflar yönünden ise tasarrufun karşılıklı ve birbirine uygun edimlerle gerçekleştirildiği yönünde iddia, savunma ve ispat olanakları sunan itiraz konusu kuralın kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasındaki adil dengeyi bozduğu ve ölçülülük ilkesine aykırı olduğu söylenemez.*”, (Anayasa Mahkemesi 11 Temmuz 2018 tarih ve E.2018/9, K.2018/84, RG, 15 Kasım 2018, Sayı 30596)

Mahkeme kararından da anlaşılacağı üzere, tasarrufun iptal edilmemesi için lehinde tasarrufta bulunulan üçüncü kişinin ispat edebileceği tek husus “malın bedelinden pek aşağı bir bedelle alınmaması” diğer bir ifadeyle “malın değerinde veya değerine yakın bir bedelle alınması”dır^[138]. Yoksa, iptale konu tasarrufun kamu alacaklısı aleyhine sonuç doğurmadığının ispatı söz konusu değildir. Madde metninde yer alan “pek aşağı bir bedel” ibaresinin ne olduğu açıklık taşımamakta, somut olayın özellikleri çerçevesinde hâkim tarafından değerlendirilmektedir^[139]. Kuşkusuz değerlendirilmesi gereken husus borçlu ile üçüncü kişi arasındaki ilişkide edimler arasında bir eşdeğerliğin yahut denkliğin bulunmasıdır. Bu da karşılıklı edimlerin değeri arasında objektif bir orantısızlığın bulunmaması anlamına gelmektedir^[140]. Yine bir malın emsal değerinin nasıl belirleneceği de konusunda da kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. İdarenin, bu madde hükmüne dayanarak bir tasarrufun iptali başvurusunda bulunduğu durumlarda malın emsaline göre değerini tespit ettirme külfetinin idareye ait olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Görevli ve yetkili yargı yeri, tespit edilen bu emsal değerın sözleşmenin yapıldığı tarih göz önünde bulundurularak gerçeğe ve hukuka uygunluğunu -bilirkişiden yararlanmak suretiyle- denetle-

[138] Nitekim, gerçek değerın borçluya ödendiğini üçüncü kişinin iddia edip yasal kanıtla ispat etmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 29 Mayıs 2002 tarih ve E.1468; K.2002/2870 sayılı kararı (Günay, *op. cit.*, s.333)

[139] “Tasarrufun bu bent gereğince iptal edilebilmesi için malın satış tarihindeki gerçek değeri ile satış bedeli arasında aşırı oransızlık bulunması gerekir. Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatlarına göre edimler arasında aşırı bir oransızlıktan sözedebilmek için malın satış tarihinde borçlu aleyhine edimler arasında en az bir misli fark bulunması gerekir.” Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 24 Şubat 2014 tarih ve E.2014/1621, K.2014/2409 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 18.03.2024). Ayrıca bkz. Öncü, *op. cit.*, s.85, 86 Bahçeci, *op. cit.*, s.258; Kaya Karahanlı, *op. cit.*, s.156, 157; Günay, *op. cit.*, s.333; Yardımcı, *op. cit.*, s.153.

[140] Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, *op. cit.*, s.138; Erdönmez, *op. cit.*, s.239.

yecektir^[141].

Bu hususta uygulamada sıklıkla rastlanılan durum, alım satımdan kaynaklanan vergi ve harçları daha düşük hesaplanması amacıyla taşınmazlar için tapuda, motorlu taşıtlar için noterde satış bedelinin düşük gösterilmesi halidir^[142]. Bu gibi durumlarda taşınmazlar için belediyece belirlenen rayiç bedel, motorlu taşıtlar için araç kasko bedeli sözleşme bedeli olarak beyan edildiğinden emsal bedelin çok altında kalabilmektedir. Daha açık

[141] Candan, *op. cit.*, s.348; Karakoç, *Kamu İcra Hukuku, op. cit.*, s.379; Öncü, *op. cit.*, s.85. Mahkemenin gerçek değeri saptama yönünde araştırma yapmaması Yargıtay tarafından bozma sebebi olarak görülmektedir. “*Bu kişi hakkında açılan davaların kabul edilebilmesi için, taşınmazları gerçek değerinden pek aşağı bir bedelle satın aldığıının ispatlanması gerekir. Oysa bu konuda mahkemece bir inceleme yapılmadığından mahallinde keşif yapılmak suretiyle davalının satın aldığı taşınmaz hisselerinin satış tarihindeki gerçek değerlerinin saptanması ve pek aşağı bir fiyatla satın aldığıının tespiti halinde tasarrufların iptaline, aksi takdirde hakkındaki davanın reddine karar verilmelidir.*” (Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 19 Ocak 2004 tarih ve E.2003/6490, K.2004/193 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 14.03.2024). “*Davalı 3. kişi cevabında dairenin 10 milyar bedelle alınmadığını, dava konusu daireye karşılık olarak tapuda gösterilen bedel dışında borçluya 37.750 USD doları-25 milyar TL. ödendiğini, bu ödemeler nazara alındığında satış bedeli ile gerçek bedel arasında fark bulunmadığını ileri sürmüştü, tapuda işlem yapılan 22.4.2003 tarihli banka cevabi yazıları ile talimat yazısı ve dekontunu delil olarak dosyaya ibraz ederek ilgili banka şubelerinden bu hususun araştırılmasını istemiştir. Tapuda yapılan işlem tarihinde borçluya banka aracılığıyla ayrıca ödeme yapıldığının kanıtlanması halinde bu miktarın da satış bedeli olarak kabul edilmesi zorunludur. Bu itibarla, mahkemece davalı 3. kişi tarafından delil olarak dayanılan banka kayıtları ilgili banka şubelerinden celp edilerek satış tarihinde borçluya akit tablosunda yazılı bedel dışında ayrıca ödeme yapılıp yapılmadığının araştırılması, ödeme yapılmış ise tüm ödeme tutarına göre gerçek bedel ile arada fahiş fark bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken haricen yapılan ödeme savunması üzerinde durulmayarak, salt tapuda gösterilen bedelle gerçek bedel arasında fahiş farklılık bulunduğu kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir.*” (Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 17 Şubat 2005 tarih ve E.2004/4275, K.2005/852 sayılı kararı <https://legalbank.net>, E. T. 14.03.2024).

[142] Bu gibi durumlarda şüphesiz ki malvarlığının satış değerinin farklı olduğunu kendisi ispat eden davalı konumdaki kişi eksik ödediği harç nedeniyle yaptırımla karşı karşıya kalabilecektir. Ayrıca bkz. Uzun, *op. cit.*, s.109.

bir ifadeyle aslında emsal fiyata uygun yapılan bir alım satım sözleşmesi emsal değerinin altında yapılmış gibi gösterilebilmektedir. Böyle durumlarda davalıya, ivazın sözleşmenin yapıldığı tarihteki bedele uygun olduğunu kanıtlama hakkı tanınmalıdır. Bu noktada Yargıtay, banka kredi tutarlarını, kamu alacaklısının hesabına yapılan havaleleri, alıcının ilgili tarihte bankadan yüklü miktarda para çekmiş olmasını delil kabul etmektedir^[143]. Buna karşın tanık beyanlarını tek başına, sözleşme bedelinin tapuda gösterilenden farklı olduğuna ilişkin delil olarak kabul etmemektedir^[144]. Söz konusu kararların bir kısmı İcra İflas Kanunu kapsamında yapılan tasarrufun iptali davalarına ilişkin olsa da aynı hususların kamu alacaklarının takibine karşı güvence önlemi olarak açılan tasarrufun iptali davalarında

[143] “Mahkemece bedel farkı nedeniyle davanın kabulüne karar verilmiş ise de varılan sonuç dosya kapsamı ve mevcut delil durumuna uygun düşmemektedir. Kural olarak dava konusu taşınmazın ipotekle satılması halinde tapudaki satış bedeline ipotek bedeli eklenerek rayiç değerle kıyaslanması ve bedel farkının buna göre belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca dava konusu taşınmazın tapudaki satış bedeli dışında rayiç bedelle alındığı, tapu dışı ödemenin resmi belge ile ispatlanması halinde tapu dışı ödemenin de tapudaki satış bedeline eklenmesi gerekmektedir. Davalı 3.kişinin tapu dışı harici ödemeleri taşınmazı aldığı tarihteki banka hesap hareketleri ile ispatlaması halinde de aksi iddia ve ispatlanmadığı sürece bankadan tasarruf tarihine yakın tarihlerde çektiği paranın da taşınmaz alımı için kullanıldığının kabulü gereklidir.” (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 29 Kasım 2017 tarih ve E.2017/914, K.2017/11058 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 14.03.2024).

[144] “Davalı 3.kişi vekili taşınmazı 520.000 TL bedelle aldıklarını savunmuş mahkemece tapu ve ipotek bedeli dışındaki ödemeler konusunda tanık beyanları ile davalı 3.kişinin ekonomik durumunun taşınmazı almaya yeterli olduğu gerekçesiyle satış bedelinin 520.000 TL olduğunu kabul etmiştir. Davalı 3.kişi tapu dışındaki ödemelerini ancak banka dekontu, çek, kredi gibi ödemelerle ispatlaması gerektiğinden bu yöndeki tanık beyanlarının yeterli olduğunun kabulü isabetli görülmemiştir. Mahkemece tapu dışı ödemeler konusunda davalı 3.kişiden banka havale makbuzu, çek... gibi resmi ödeme belgeleri istenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı hüküm tesisi isabetli görülmemiştir.” (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 30 Eylül 2014 tarih ve E.2014/9395, K.2014/12981 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 14.03.2024). Ayrıca bkz. Uzun, *op. cit.*, s.109-110.

da geçerli olduğunun altını çizmek gerekmektedir^[145].

d) Borçlunun Kendisine yahut Üçüncü Bir Şahıs Menfaatine Kaydı Hayat Şartıyla İrat ve İntifa Hakkı Tesis Ettiği Akitler

Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği sözleşmeler de ivazlı olsalar da ivazsız sayılmaktadırlar. Bu yönde bir işlemin tasarrufun iptaline konu edilmesi için kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılıp yapılmadığının veya karşı tarafın bu amacı bilip bilmediğinin önemi bulunmamaktadır^[146]. Dolayısıyla ispat vasıtaları kullanılarak bu tür tasarrufların iptalini engellemenin yolu, yukarıda açıklandığı üzere bu tasarrufların kamu borcunun doğumundan önce yapılmış olması ve/ veya borçlunun haczedilen mallarının borcu karşılamaya yetecek olduğunun kanıtlanmasıdır^[147].

e) Hükümsüz Sayılan Diğer Tasarruflar Bakımından

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 29'uncu maddesine göre "*Amme alacağını ödemeyen borçlulardan müddetinde veya hapsen tazyikına rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları tasarruflardan aşağıda belirtilenler hükümsüzdür:*

1. *Borçlunun teminat göstermeyi evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan re-*

[145] Ayrıca bkz. Öncü, *op. cit.*, s.87.

[146] Uyar, Uyar ve Uyar, *op. cit.*, s.210; Uzun, *op. cit.*, s.111-112; Öncü, *op. cit.*, s.87.

[147] Borçlunun tahsilat yapmaya elverişli başkaca malının bulunması halinde tasarrufun iptali davasının açılmayacağı yönünde bkz. Bahçeci, *op. cit.*, s.254.

hinler,

2. Borca karşılık para veya mütat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler,

3. Vadesi gelmemiş bir borç için yapılan ödemeler”.

Madde hükmünün bir anlamda İcra İflas Kanunundaki karşılığını oluşturan 279'uncu maddesinde “*Bu tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini ispat eylerse iptal davası dinlenmez*” düzenlemesiyle işlemi yapan kişiye davadan kurtulma hakkı tanınmaktadır. Buna karşın kamu alacakları açısından aynı imkânın tanınmadığı görülmektedir^[148]. Bu durum ölçülülük ilkesi açısından oldukça tartışmalıdır. Nitekim kamu borçlusunun alacaklısı konumundaki diğer kimsenin iyi-niyetle alacağını tahsil etmiş olmasına rağmen bu ödemenin kendisinden geri alınmasının mülkiyet hakkına ölçsüz bir müdahale niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar kamu alacakları adî alacaklara göre daha imtiyazlı kabul edilse de işlemde faydalanan kimselere İcra İflas Kanunu'ndakine benzer bir kurtuluş beyyinesi getirilmesi mülkiyet hakkı bakımından daha yerinde olacaktır^[149]. Nitekim burada müdahale edilen mülkiyet hakkı kamu borçlusundan ziyade üçüncü kişidir.

f) Kamu Alacağının Tahsiline İmkân Bırakmamak Amacıyla Yapılan Tasarruflar Bakımından

i. Genel Olarak

Kamu alacağının tahsilini engellemek amacıyla yapılan tasarrufların hükümsüzlüğü 6183 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesinde düzenlenmektedir. Buna göre; “*Borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde amme alacağının bir kısmının veya tamamının tahsiline imkân bırakmamak maksadıyla borçlu tarafından yapılan bir taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün muameleler*

[148] Bkz. Öncü, *op. cit.*, s.89; Günay, *op. cit.*, s.335.

[149] Aynı yönde bkz. Mutlu Kaya ve Tanrıvermiş, *op. cit.*, s.284.

*tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür.” İlgili düzenlemede “amme alacağı-
nın bir kısmının veya tamamının tahsiline imkân bırakmamak maksadı” ile
“borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimseler” ibarelerinin
kullanılması, düzenlemeyi ispat unsuru açısından oldukça önemli bir hale
getirmiştir. Nitekim ilgili düzenleme bir tasarrufun hangi tarihte yapılırsa
yapılsın iptaline cevaz vermekle birlikte bunu ispatı kolay olmayan şartlara
dayandırmaktadır^[150]. Bununla birlikte üçüncü kişinin kötü niyetini ispat
yükünün kamu alacaklısı hazineye düştüğü yargı kararlarına yansımakta-
dır^[151].*

Söz konusu düzenleme ayrıca tasarrufun iptali davaları açısından tor-
ba kanun hükmü olarak değerlendirilmektedir^[152]. Yargıtay içtihadına
göre davacı tasarrufun iptali sebeplerinden hangisine dayanırsa dayansın,
hâkim bu hükme göre iptalin mümkün olup olmadığını, tasarrufun mal
kaçırma kastına dayanıp dayanmadığının da araştırmasını yapmalıdır^[153].

[150] Bu yönüyle İİK m. 280/1 hükmüyle benzerlik göstermekle birlikte zaman
kısıtlamasını kaldırması itibariyle farklılaştığı hakkında bkz. Günay, *op. cit.*,
s.335.

[151] Tapu kaydına itimat ederek taşınmazı iyiniyetle satın aldığını iddia eden davalı
karşısında davacıdan bu yöndeki delillerinin sorulmadığı, iddiasını kanıtlayamaması
yükünün davacıya düşmesi sebebiyle davalının iddiasını kanıtlayamadığı iddiasına
değer verilmesinin doğru olmadığı hakkında bkz. Yargıtay On Yedinci Hukuk
Dairesi, 19 Temmuz 2007 tarih ve E.1733; K.2007/2554 sayılı kararı (Günay,
op. cit., s.340). İcra ve İflas Kanunu’nun 280’inci maddesi kapsamında da
üçüncü kişinin kötüniyetinin, borçlunun tahsile imkân bırakmamak amacıyla
işlem yaptığını bildiği hususunun ispatının gerektiği, bunun doğrudan ya da
dolaylı ispatlanabileceğine ilişkin bkz. Erdönmez, *op. cit.*, s.178, 182 vd. İstisnai
nitelikteki yaklaşık ispatın bu konuda uygulanamayacağı; ispat ölçüsünün tam ispat
olması gerektiği hakkında bkz. Tuncer Kazancı, *Tasarrufun İptali Davalarında
İspat*, *op. cit.*, s.174, 186; Yardımcı, *op. cit.*, s.184.

[152] Benzer açıklama için bkz. Uyar, Uyar ve Uyar, *op. cit.*, s.93; Öncü, *op. cit.*, s.91,
92.

[153] İcra ve İflas Kanunu’ndaki benzer düzenleme olan 280’inci madde hakkında
verilen karar için bkz. “*Borçlunun aciz ya da iflasından önce yaptığı iptale tabi
tasarrufları üç grup altında ve İİK. nin 278, 279 ve 280. maddelerinde düzenlendiği*

Bu doğrultuda her ne sebeple olursa olsun iptali istenilen bir tasarruf, hakim tarafından bu madde kapsamında da değerlendirilmelidir. Kuşkusuz sübjektif nitelikte olan böyle bir şartın gerçekleştiğinin tespiti çok da kolay değildir. Bunun için harici gösterge ve karinelere dayanılarak yararlanılması önemli hale gelebilmektedir^[154].

İlgili düzenlemede, İcra İflas Kanunu'ndaki karşılığını oluşturan 280'inci maddedeki gibi zarar verme kastının arandığı görülmektedir. Buna göre; *“Malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun, alacaklılarına zarar verme kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu malî durumun ve zarar verme kastının, işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hâllerde iptal edilebilir.”* Bu çerçevede adı alacakların korunması nedeniyle başvurulmuş tasarrufun iptali davalarında *“zarar”* kavramı önem taşımakta, zarar görüldüğünün ispatı da aranmaktadır^[155]. Zarar verme kastının varlığı iddiasına dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında davacının, borçlunun zarar verme kastıyla hareket ettiğini ve üçüncü kişinin de borçlunun borca batık olup bildiğini ve ala-

---

ancak bu maddelerde iptal edilebilecek bütün tasarruflar sınırlı olarak sayılmadığı, Kanun'un, iptale tabi bazı tasarruflar için genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun tayinini hakimine bıraktığı (İİK. m. 281) bu nedenle de davacı tarafından İİK. nin 278, 279 ve 280. maddelerden birine dayanılmış olsa dahi mahkemenin bununla bağlı olmayıp diğer maddelerden birine göre de iptal kararı verebileceği (Y.H.G.K. 25.11.1987 Tarih, 1987/15-380 Esas ve 1987/872 Karar sayılı ilamı) de nazara alınarak hasıl olacak duruma göre bir karar verilmelidir.” (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 13 Ekim 2014 tarih ve E.2014/11741, K.2014/13167 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 14.03.2024).

[154] Örneğin bir harici karine olarak, alacağı karşılamaya yetecek malı bulunmayan kişinin yakın bir geçmişte ekonomik durumu ile bağdaşmayan, mutad görülmeyen değerlerde hediyeler vermesinden kamu alacağının tahsilini imkânsız hale getirme amacının güdüldüğü şeklinde değerlendirilebileceği hakkında bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, op. cit., s.403.

[155] Ayrıntılı bilgi için bkz. Arslan, et al., op. cit, s.687, 688; Erdönmez, op. cit., s.169 vd.

çaklıya zarar verme kastıyla hareket ettiğini bildiğini ispat yükü altındadır. Çünkü alacaklının bu vakılardan hareketle kendi lehine tasarrufun iptalini istemesi söz konusudur^[156]. Her ne kadar madde metninde bir zarardan bahsedilmese de kamu alacakları bakımından da dava konusu tasarruf alacaklı tahsil dairesinin zararına bir sonuç doğurmadıysa bu tasarrufun iptal edilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Yargı önüne getirilen uyuşmazlıklar incelendiğinde, Kanun'un 27 ile 29'uncu maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali sebepleri kapsamına girmemekle birlikte kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amaçlı yapıldığı sıklıkla iddia edilen tasarruflar, mirasın reddi ve muvazaalı boşanmalardır. Bu nedenle başlık altında özellikle bu tasarruflara karşı açılan davalardaki ispat sorunları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, İcra İflas Kanunu'nda bağış sayılan işlemler arasında değerlendirilen ölünceye kadar bakma sözleşmeleri hususunda Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda bu yönde bir hüküm yer almadığından, bu sözleşmenin iptalinin de koşulları varsa bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini de ifade etmek gerekmektedir^[157]. Yine yakın hısımlar arasında yapılan tasarrufların bağış sayılması yönündeki düzenlemenin iptalinin yürürlüğe girmesi sonrasında bu tasarrufların "kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak için yapılan tasarruflar" başlığı altında 30'uncu madde hükmüne göre değerlendirilmesi gerektiğinin de altını çizmek gerekmektedir. Bu durumda işlemin diğer tarafı olan yakın hısımların, borçlunun maksadını bilmesi veya bilmesinin gerekmesi şartı da aranacaktır.

---

[156] Erdönmez, *op. cit.*, s.176, 177. Buna karşın üçüncü kişinin de borçlunun hal ve vaziyetini ya da borca batık olduğunu bilmediğini ispat etmesinin aksini ispat faaliyeti kapsamında yeterli olacağına ilişkin bkz. *Ibid.* s.278, 279.

[157] Uyar, Uyar ve Uyar, *op. cit.*, s.16.

ii. İşlemin Karşı Tarafının Borçlunun Maksadını Bilmesi veya Bilmesinin Lazım Gelmesi

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 30'uncu maddesi kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarrufların iptali için işlemin diğer tarafı olan kişilerin borçlunun mal kaçırma amacını bilmesini veya bilmesinin gerekmesini aramaktadır. Bu durum ispat hukuku açısından oldukça önem taşımaktadır. Nitekim amaç dediğimiz soyut bir hususu bilme durumunun ispatı zor olsa da mümkün olmakla birlikte "bilmesinin lazım gelmesi" hususunun veya aksinin ispatı oldukça zordur^[158].

Bu noktada üçüncü şahsın borçlunun niyetini bilmesi/bilmemesi hususunda ispat yükünün kimde olduğu öncelikli olarak tartışılmalıdır. İcra İflas Kanunu'nun 280'inci maddesinde "Üçüncü şahıs, borçlunun karı veya kocası, usul veya fîruu ile üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları, evlat edineni veya evlatlığı ise borçlunun birinci fıkrada beyan olunan durumunu bildiği farz olunur. *Bunun hilafını üçüncü şahıs, ancak 279 uncu maddenin son fıkrasına göre isbat edebilir*" demek suretiyle bu kişilere bir ispat yükü getirmektedir. Kanunda ise bu yönde ispat yüküne ilişkin bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir^[159].

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da kamu alacaklısının amacının bilindiğine yönelik bir düzenleme bulunmadığından buna

[158] Söz konusu durumun tespiti açısından da harici karinelere dayanılarak yararlanılmasının mümkün olduğu; örneğin emsal değeri çok yüksek olan bir taşınmazı çok düşük bir bedelle edinmiş görünen ya da herhangi bir neden yokken bankadaki hesabına kamu borçlusundan çeşitli tarihlerde yapılan ödemeleri kabul eden kişinin bilen ya da bilmesi gereken kişi olarak dikkate alınabileceği hakkında bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası*, *op. cit.*, s.403, 404.

[159] Konunun İcra ve İflas Kanunu'nun 280'inci maddesiyle karşılaştırmalı olarak tartışılması ve benzer bir kanunî düzenleme yapılması önerisi için bkz. Öncü, *op. cit.*, s.93-94.

ilişkin ispat yükünün idarede olduğunun kabulü gerekmektedir^[160]. Yargıtay içtihadında özellikle dördüncü kişilerin kötünietli olduğunun ispat yükünün davacı idareye bırakıldığı görülmektedir. Bu durumda ilgilinin yazılı veya sözlü ikrarı, konuşmalara tanık olan kişilerin ifadeleri gibi ispat araçları kullanılabilir^[161]. Yine kamu borçlusunun amacının bilinmesi gerekliliğinin ispatı noktasında, iktisadî ve ticarî icaplar ve olayın özelliğine göre normal ve mutad olan durum gibi harici karineler söz konusu olabilir^[162].

iii. Mirasın Reddinin İptali

Kamu borçlularının alacağın tahsilini engellemek için sıklıkla başvurduğu yollardan biri mirasın reddi yoluyla kendilerine resmî olarak bir mal intikalini engellemeleri^[163] veya saklı payları ihlal edilmesine karşın tenkis

[160] Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.388. Ayrıca bkz. “Buna göre; davalı 3.kişi ...’in davalı borçlu ile yakınlık ve tanışık olduğu yada 6183 Sayılı Yasanın 30. maddesi gereğince borçlunun mali durumunu bilebilecek şahıslardan olduğu da ispatlanamadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle hüküm tesisi isabetli görülmemiştir.” Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 15 Şubat 2021 tarih ve E.2019/5358, K.2021/1317 sayılı kararı, (www.kazanci.com.tr, E.T. 10.06.2024); Yargıtay On Beşinci Hukuk Dairesi, 22 Mart 2005 tarih ve E.2004/ 6529, K.2005/1708 sayılı kararı, (Uyar, Uyar ve Uyar, *op. cit.*, s.1163).

[161] Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.388. Ayrıca bkz. Uzun, *op. cit.*, s.56.

[162] Bkz. Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, *op. cit.*, s.389-391. Ayrıca bkz. Bahçeci, *op. cit.*, s.259.

[163] Fiili karinelerin bazen yazılı delil başlangıcı hükmünde olabileceği hakkında bkz. Yavaş, *op. cit.*, s.97-100. “Davalılar ... ve ... eldeki davada 4. kişi durumunda olduklarından onlar hakkında iptal kararı verilebilmesi için kötünietli olduklarının davacı tarafından ispatlanması yani adı geçen 4. kişilerin borçlunun durumunu ve amacını bilen veya bilebilecek kişilerden olduğunun ispatlanması gerekli olup, 4.kişiler yönünden bedel farkı varlığının iptal nedeni olarak kabulü mümkün değildir. Bu nedenle, mahkemenin davalı 4.kişiler ... ve ... yönünden bedel farkını gerekçe göstererek davayı kabul etmesi doğru görülmemiştir. O halde; mahkemece öncelikle davalı 4.kişiler ... ve ... yönünden mevcut delillerin 6183 Sayılı AATUHK’nun 30.maddesi gereğince değerlendirilmesi; iptal koşullarının, yani kötünietlerinin varlığı halinde 26.05.2008 tarihli tasarruf tarihine kadar

davası açmamalarıdır. Saklı payı ihlal edilen yahut mirasçılıktan çıkarılan borçlunun buna itiraz edip tenkis davası açmaması durumunda mirasçının alacaklısının tenkis davası açabileceği Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmekle birlikte^[164] bu durumun kamu alacaklısı tarafından açılması söz konusu olan tasarrufun iptali kapsamında değerlendirilmesi veya aynı somut olayda yarışan haklar şeklinde bir arada bulunması mümkün görülmemektedir. Her iki dava türü de borçlu konumdaki mirasçının eline geçmeyen miras unsuru üzerinden alacağın tahsilini güvence altına alma amacına yönelmektedir. Öte yandan tenkis davası miras bırakanın yapmış olduğu bir tasarrufa yönelmekte iken tasarrufun iptali davası, mirasçının yapmış olduğu bir tasarrufa yönelmektedir^[165]. Mirasçının gerçekleştirdiği bir tasarruf olarak mirasın reddi bu anlamda tasarrufun iptali sebebi olarak nitelendirilebilmektedir. Bu nedenle mirasın reddinin iptalinin bu başlık altında incelenmesi gerekli görülmektedir^[166].

*olan davacının alacak ve ferileri tespit edilerek, bununla sınırlı olarak tasarrufun iptaline ve davacıya haciz ve satış yetkisi tanınmasına, aksi halde yani davalı 4.kişiler ... ve ...'in kötüniteli olduğu, yani borçlunun durumunu ve amacını bilen veya bilebilecek kişilerden olduğunun ispatlanamadığı takdirde davanın davalı 3.kişi ... yönünden bedele dönüşmesi nedeniyle 6183 Sayılı AATUHK'nun 31.maddesi gereğince davacının 26.05.2008 tasarruftarihine kadar olan alacak ve ferileriyle sınırlı olarak davalı ...'in devraldığı taşınmaz hissesini elden çıkardığı tarihteki değeri kadar tazminatın davalı ...'ten tahsiline karar verilmesi gerekirken eksik düşünce ve yetersiz gerekçeyle hüküm tesisi isabetli görülmemiştir.” (Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 8 Ocak 2024 tarih ve E.2021/16984, K.2024/38 sayılı kararı, (www.kazanci.com.tr, E.T. 06.06.2024). Ayrıca bkz. Candan, *op. cit.*, s.360-361.*

[164] Türk Medeni Kanunu, m. 562.

[165] İlgili konuda açıklamalar için bkz. İdil Tuncer Kazancı ve Bahar Öcal Apaydın, “Mirasçılarının Alacaklılarını Koruyan Davalar ile Tasarrufun İptali Davası İlişkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı Cilt:2 Yıl 2015, s.778- 790.

[166] Tasarrufun iptali davasının sadece kazandırıcı işlemleri konu edebileceği yönünde görüşler bulunmasına karşın mirasın reddi gibi borçlunun malvarlığının artışı engelleyen, alacaklının cebrî icra imkânını kısıtlayan işlemlerin de tasarrufun iptali davalarına konu edilebileceği; mirasın reddinin iptali davaları ile genel İcra ve İflas Hukuku kapsamındaki tasarrufun iptali

Mirasın reddine yönelik başvurunun alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla yapılması durumunda alacaklıların reddin iptaline ilişkin başvuru yapabileceği yönünde Türk Medeni Kanunu'nun 617'nci maddesinde de düzenleme bulunmaktadır. Buna göre “*Malvarlığı borcuna yetmeyen mirasçı, alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirası reddederse; alacaklıları veya iflâs idaresi, kendilerine yeterli bir güvence verilmediği takdirde, ret tarihinden başlayarak altı ay içinde reddin iptali hakkında dava açabilirler. Reddin iptaline karar verilirse, miras resmen tasfiye edilir. Bu suretle tasfiye edilen mirastan reddeden mirasçının payına bir şey düşerse bundan, önce itiraz eden alacaklıların, daha sonra diğer alacaklıların alacakları ödenir. Arta kalan değerler ise, ret geçerli olsa idi bundan yararlanacak olan mirasçılara verilir*”^[167]. Özel hukuk alacakları açısından mirasın reddi davası ile tasarrufun iptali davası birbiriyle yarışan davalar olarak kabul edilmekteyken, kamu alacakları bakımından 6183 sayılı Kanunda yer alan tasarrufun iptali düzenlemelerinin özel hüküm olduğu kabul edilmektedir. Kamu alacaklıları

davalarının yarışan davalar olduğu; mirasın reddinin iptalinde zarar verme kastının aranmaması sebebiyle ispat bakımından İcra ve İflas Kanunu'nun 280'inci maddesindeki *şartlardan daha elverişli olduğuna yönelik açıklamalar için bkz. Tuncer Kazancı, Tasarrufun İptali Davalarında İspat, op. cit., s.228. “Kural olarak mirasın reddi başlatma sayılmaz. Ancak borçlunun alacaklılarına zarar verme kastıyla mirası reddetme işlemi tasarrufun iptali davasına konu olabilmektedir. Mirasın reddine dair işlem ile terekenin açılmasıyla borçlunun aktifine geçecek olan mal para vs. değerler karşılıksız olarak diğer mirasçılara geçeceğinden borçlunun mirasın reddine ilişkin tasarrufu diğer iptal koşullarının oluşması halinde iptale konu olabilecek tasarruflardandır. Dava dilekçesindeki açıklamalardan, davacının talebinin mirasın reddine ilişkin tasarrufun iptaline yönelik olduğundan, dava konusu mirasın reddine ilişkin tasarrufun 6183 Sayılı Yasa'nın 24 ve devamı maddeleri gereğince iptale tabi olup olmadığı değerlendirilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, borçlunun eşinden boşanma olayının gerçekliği üzerinden değerlendirme yapılarak davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”* Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 07 Ekim 2021 tarih ve E.2021/16493, K.2021/6396 sayılı kararı, (www.kazanci.com.tr), E.T. 06.06.2024).

[167] Tasarrufun iptali davası kapsamında mirasın reddinin iptali hakkında bkz. Yardımcı, *op. cit.*, s.55, 56.

açısından açılan mirasın reddinin iptali davalarının, 6183 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesi kapsamında değerlendirilerek altı aylık bir hak düşürücü süreye tabi olmadığı yönündeki karar da bu durumu desteklemektedir^[168].

Mirasın reddine karşı açılan davalarda ispat edilmesi gereken öncelikli husus borçlunun borcunu ödemeye yetecek kadar malının bulunmaması durumudur. Ayrıntısına önceki başlıklarda yer verildiği üzere kamu icra hukukunda bu durumun ispatı için bir aciz vesikası aranıp aranmayacağı tartışılmakta; genel olarak aciz belgesinin aranmayacağı kabul edilmektedir^[169]. Bunun yanında 6183 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesinde yer alan “*amme alacağının bir kısmının veya tamamının tahsiline imkân bırakmamak maksadı*” mirasın reddi halinde de aranmaktadır. Öte yandan kamu borçlusunun mirasın reddi yönündeki iradesinin, amme alacağının tahsiline engel olma amacına dayandığının kamu alacaklısı tarafından ispatı, pek de mümkün gözükmemektedir. Kamu borçlusunun ödenmemiş borçları olmasına rağmen, aktifi pasiflerinden daha fazla olan bir mirası reddetme halini, kamu alacağını tahsile imkân bırakmamak amacıyla yapılan bir tasarruf olduğunu karine olarak kabul eden, kamu borçlusuna ise

[168] “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 4271 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre özel kanun niteliğinde olduğu, anılan Kanunun Amme Alacağının Tahsiline İmkân Bırakmamak Maksadıyla Yapılan Tasarruflar başlıklı 30 uncu maddesindeki; “Borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde amme alacağının bir kısmının veya tamamının tahsiline imkan bırakmamak maksadıyla borçlu tarafından bir taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür.” hükmünün yer aldığı dikkate alınarak, işin esasına girilip yapılacak inceleme sonucunda bir karar verilmesi gerekirken yanlıgılı değerlendirmeye talebin TMK'nın 617 nci maddesinde düzenlenen mirasın reddinin iptali talebi olduğu ve altı aylık hak düşürücü sürede gerçekleştirilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi, Bölge Adliye Mahkemesince de yerel mahkemenin gerekçesinin doğru olduğu belirtilerek davacı vekilinin istinaf talebinin esastan reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple hükmün bozulmasına karar verilmiştir.” (Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi, 6 Temmuz 2023 tarih ve E.2022/2618, K.2023/3694 sayılı kararı, <https://legalbank.net>, E.T. 14.03.2024).

[169] Candan, *op. cit.*, s.350; Balcı, *op. cit.*, s.606.

aksini ispat imkânı tanıyan bir düzenlemenin getirilmesi bu noktada anlamı görülmektedir^[170]. Miras bırakanın borçlarının hak ve alacaklarından fazla olması durumunda, mirasın reddedilme nedeninin alacaklılardan mal kaçırmak olmadığı ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 30'uncu maddesi hükmünün uygulanma imkanının bulunmadığının kabulü gerekmektedir. Bunun yanında mirasın kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak dışında örneğin dinî inanç ve vicdanî sebeplerle kabul edilemeyecek nitelikler taşıdığı, hukuk dışı ya da gayrimeşru ilişkiler çerçevesinde edinilmiş malvarlığı değerlerinden oluştuğu gibi manevî sebeplerle reddedildiği ileri sürülebilir. Kuşkusuz keyfîlik içermemesi ve yeni bir tahsil imkansızlığı sebebi oluşturmaması için böyle bir iddianın soyut bir şekilde ileri sürülmesinden öte her türlü hukukî ispat vasıtası kullanılarak ispat edilmesi gerekecektir.

iv. Muvazaalı Boşanmaya Dayalı Tasarrufların İptali

Borçluların alacaklılardan mal kaçırmak amacına dayanan işlemlerinden biri de muvazaalı bir boşanma protokolü düzenleyerek mal varlıklarını diğer eşe aktarmalarıdır. Normal koşullarda bağış yoluyla yapılması durumunda tasarrufun iptaline konu edilebilecek bu işlemler hakkında ortada bir mahkeme ilamı bulunduğundan tasarrufun iptali davası açılıp açılmayacağı konusunda tartışmalara önceki başlıklarda yer verilmektedir. Yargıtay içtihadı uyarınca açılan davada talep edilen boşanmanın iptali de-

[170] Özel hukuk alacakları bakımından, Medeni Kanun'da yer alan “*alacaklılarına zarar vermek amacı*” ibaresine istinaden zarar verme amacının (ızrar kastının) alacaklı tarafından ispat edilmesi gerektiği kabul edilmekle birlikte hâkimin belirli unsurların varlığı durumunda mirasçının, alacaklılarına zarar verme kastı olduğu kabul etmesi gerektiği; özellikle aktifî pasifinden fazla olan bir mirasın reddedilmiş olması ve mirasın reddi işleminden alacaklıların zarar görmüş olması halinin önem arz ettiği hakkında bkz. Tuncer Kazancı ve Öcal Apaydın, *op. cit.*, s.791; Turanboy, Kürşat Nuri, “Mirasçının Alacaklılarının Korunmasında Mirasın Reddinin İptali Davasının Hukuki Niteliği ve Koşullarının Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 72 (3), Y. 2023, s.1570-1571).

ğil, protokolle eşe yapılan devir işlemidir^[171]. Açılan bu davada ispatı gereken husus boşanmanın muvazaalı olduğudur. Şüphesiz ki, bu durumda evliliğin muvazaalı olarak sona erdirildiğini ifade eden taraf muvazaanın varlığını ispatla mükelleftir. Muvazaa olgusu bir hukukî işlem olmadığından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan senetle ispat kuralı burada söz konusu olmamaktadır^[172]. Bu bakımdan idarenin bu yöndeki iddiasını her türlü ispat aracı ile ispat etmesi mümkündür. Yargıtay kararları incelendiğinde, alacaklıların boşanmada muvazaa iddialarını tarafların hala aynı evde yaşadığına dayandırdığı ve mahkemelerin de bu delile itibar ettiği görülmektedir^[173]. Ancak birlikte yaşamının kanıtlandığı her du-

[171] “İlke olarak taraflar arasında bir anlaşmazlığı hükme bağlayan ilamlara karşı tasarrufun iptali davası açılmaz. Tarafların iradelerinin uygunluğu ile bir mahkeme hükmünün elde edilmesi halinde, nizalı bir yargıdan bahsedilemez. Bu gibi hallerde tarafların uygun iradesi hükmün oluşmasına yetmektedir. Alacaklısından mal kaçırmak amacıyla olabilen borçlu bu durumda amacına uygun bir mahkeme kararı elde edebilecektir. Somut olayda, davalı borçlu ile diğer davalı eşi, boşanma davasına esas olmak üzere bir protokol hazırlamış ve bunu mahkemeye sunmuşlardır. Davacı alacaklı, anılan protokol ile borçlu tarafından eşine devredilen 8 adet taşınmaz (bağımsız bölüm) hakkındaki tasarrufların iptalini istemiştir. Davacının asıl amacı, boşanmaya ilişkin mahkeme hükmünün iptali değil, taşınmaz devrine ilişkin tasarrufun iptalidir. Tasarrufun tarafları karı-kocadır. Boşanma davasında tarafların mal bölüşümü mahkeme tarafından belirlenmiş değildir. Tarafların mahkemeye anlaşma şeklinde bildirdikleri iradeleri ile mal paylaşımı belirlenmiştir. Bu gibi hallerde borçlunun alacaklısından mal kaçırabilme imkânı vardır. Gerek tasarrufun iptali davalarında, gerekse HUMK. nun 446. maddesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle açılan davaların yasal düzenlemelerinin, aynı amaca yönelik olduğu kuşkusuzdur. Bu durumda mahkemece tarafların delilleri toplanarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerektiği halde, yazılı olduğu biçimde davanın reddine karar verilmesi isabetli görülmemiştir”. (Yargıtay On Yedinci Hukuk Dairesi, 13 Kasım 2008 tarih ve E.2008/1908, K.2008/5306 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, E.T. 20.05.2024).

[172] Yavaş, *op. cit.*, s.452. Ayrıca bkz. Uzun, *op. cit.*, s.73.

[173] Bkz. Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi, 27 Ekim 2004 tarih ve E.2004/10739, K.2004/12050 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, E.T. 20.05.2024. Aksi yönde, aynı evde yaşandığının ispat edilemediği durumlarda boşanmanın muvazaalı sayılmadığı da görülmektedir. Bkz. “Somut olayda, davalıların 22.07.2016

rumda boşanmanın muvazaalı olduğunun kabul edilmesi güçtür. Nitekim tarafların ekonomik sıkıntılar veya ortak çocukların sürece adaptasyonu gibi nedenlerle belirli bir süre için aynı evi paylaşabilmeleri de ihtimal dahilindedir. Bu nedenle her olayı çevreleyen münferit koşulların değerlendirilmeye alınması önem arz etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Kamu alacaklarının tahsili hem devletin mali düzeninin sürdürülebilirliği hem de kamu hizmetlerinin kesintisiz devam etmesi açısından önemlidir. Öte yandan kamu borçlularının çeşitli yollarla malvarlığını azaltarak borcun tahsil edilmesini engelleme çabaları, Kamu İcra Hukuku kapsamında çeşitli önlemler alınmasını zorunlu kılmıştır. Tasarrufun iptali davaları, kamu alacakları için Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da da tanınan ve borçlunun tahsili engelleme sonucu doğuran tasarruflarını hükümsüz sayarak tahsil imkânı sağlayan güvence önlemlerinden biridir. Tasarrufun iptali davaları, özel hukuk alanında yer alan tasarrufun iptali mekanizmasına benzemekle birlikte, kamu alacakları söz konusu olduğunda devletin kamu yararı çerçevesinde gözetilen menfaatinin ve yetkilerinin daha geniş olması nedeniyle bazı farklılıklar içermektedir.

Kamu İcra Hukuku'nda tasarrufun iptali davalarının temel amacı, kamu borçlusunun mal kaçırma yoluyla alacağın tahsilini engellemesini önlemektir. Ancak bu davalar sonucunda malvarlığının eski hâline dönmesi söz konusu olmayıp, yalnızca ilgili malvarlığı unsurlarının kamu borcunun

---

tarihinde boşanmalarından sonra birlikte yaşamaya devam ettikleri yönünde delil sunulmamış, boşanmanın muvazaalı olduğu ispatlanmamıştır. Aksine tarafların boşanmadan önce anlaşamadıkları, evliliklerinin iyi gitmediği ancak devam ettirme arzusu ile çaba gösterdiklerini belgelemişlerdir.

Bu halde, davacının davasını ispatlayamadığının kabulüyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme ile kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur.” (Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 20 Haziran 2023 tarih ve E.2022/12462, K.2023/8190 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, E. T. 06.07.2024).

tahsiline imkân tanıyacak şekilde değerlendirilmesi sağlanmaktadır. Alacaklı tahsil dairesinin tasarrufun iptali davasını açabilmesi için tahakkuk etmiş ve kesinleşmiş bir kamu alacağının varlığı; ayrıca bu alacağın vadesinde ödenmemiş olması ve kamu borçlusunun mevcut malvarlığı üzerinden borcunu tahsil edemeyecek durumda olması gerekmektedir. Kanunda belirlenen şartların oluşması halinde artık tahsil dairesinin dava açma konusunda bir takdir yetkisi bulunmamakta ve bu davayı açmak zorundadır.

İspat sorunu, bu davaların en önemli konularından biridir. Anayasa Mahkemesi'nin yakın hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağış sayılmasına ilişkin düzenlemeyi, mülkiyet hakkına ve hak arama özgürlüğüne ölçsüz müdahale olarak değerlendirerek iptal etmesi, bu davalarda ispat yükünün dağılımı ve karinelerin kullanımı konusunu analiz etme ihtiyacını doğurmuştur. Yakın hısımlar arasında yapılan tasarrufların bağış sayılması yönündeki düzenlemenin iptalinin yürürlüğe girmesi ile artık bu tasarrufların *"kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak için yapılan tasarruflar"* başlığı altında değerlendirilmesi gerekecektir. Bu da işlemin diğer tarafı olan yakın hısımların, borçlunun maksadını bilmesi veya bilmesinin gerekmesi şartıyla tasarrufun hükümsüz sayılma sonucunun gerçekleşebileceği anlamına gelmektedir. Temelde kamu alacaklısına zarar vermediği, kamu borçlusu tarafından ispat edilen bir tasarrufun iptali kanunun amacıyla bağdaşmamaktadır.

İvazsız tasarruflar, bağışlama sayılan tasarruflar, kamu alacağının tahsilini engelleme amacıyla yapılan tasarruflar, mirasın reddi ve muvazaalı boşanma gibi işlemler iptali söz konusu olabilecek tasarruflardır. Kamu alacaklarının tahsilinde tasarrufun iptali davalarının önemi göz önünde bulundurularak bu davalarda ispat hakkının sağlanması ve ispat yükünün dağılımı, mülkiyet hakkı; hak arama özgürlüğü gibi temel haklar ile kamu alacaklısı ile özel hukuk ilişkileri ve kamu borçlusu arasındaki menfaat dengesi gözetilerek sağlanmalıdır. Kamu borçlusunun tasarruf özgürlüğü ile kamu alacağının tahsili arasındaki dengenin ispat yükü dağılımında

da dikkate alınması önem arz etmektedir. Tasarrufun iptali sebeplerinin geniş tutulması ve kamu borçlusuna eylemlerini kamu alacağını tehlikeye düşürmek amacıyla yapmadığı konusunda ispat hakkı tanınmaması, bu haklara müdahale oluşturabilmektedir. Özellikle kanunî karine ve varsayıma dayalı düzenlemeler menfaat dengesinin sağlanması bakımından daha hassas davranılmasını gerektirmektedir. Kanuni karinelerin aksinin ispatının mümkün olmaması, kamu alacaklısı ile kamu borçlusunu arasındaki menfaat dengesi açısından tartışmalı sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum, kamu alacaklısını neredeyse yerine getirilmesi imkânsız bir ispat yükü içerisine sokmaktadır. İşte bu nedenle ölçülülük ilkesinin gözetilmesi ve ispat hakkının sağlanması, bu davaların adil bir şekilde yürütülmesi için önemlidir. Kanun koyucu da sürekli tek bir tarafın ispat yönünden menfaatine hizmet edecek şekilde ilkeler benimsememeli ve getirilen düzenlemelerde ölçülülüğü gözetmelidir.

Tasarrufun iptali davalarında ispat yükünün davacı/kamu alacaklısına ait olması kural olup, iptal konusu işlemlerin borcun tahsilini engelleme amacı taşıdığına ortaya konulması gerekmektedir. Bununla birlikte hâkim ileri sürülen iptal sebebiyle bağlı olmayıp özellikle “*kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar*” yönünden bir değerlendirmede bulunmaktadır. Hâkim bu değerlendirmeyi “hukuku uygulama” yetkisi kapsamında gerçekleştirmektedir. Ne var ki hâkimin bu kapsamda sebep ikame ederek başka bir tasarrufun iptali sebebinin oluştuğunu kabul etmesi ve iptal kararı vermesi, kamu borçlusunun ispat hakkını engellememelidir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Hakan ve Serkan Ağar, "Tasarrufun İptali Davalarının Kamu İcra Hukuku ve Genel İcra Hukuku Çerçevesinde Özel Dava Şartları Bakımından Karşılaştırılması", *TBB Dergisi*, 2016 (124), s. 433-484.
- Arslan, Ramazan, *et al.*, *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara, Yetkin, 9. Baskı, 2023.
- Atalay, Oğuz, *Menfi Vakıaların İspatı*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001.
- Bahçeci, Barış, *Kamu Alacağıının Takip Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2019.
- Balcı, Mustafa, *Kamu İcra Hukuku ve 6183 Sayılı Kanun Uygulaması*, İstanbul, On İki Levha, 2. Baskı, 2021.
- Barlass, İrfan, "Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları Açısından Verilmesi Mutat Hediyelerin Durumu ile Yakın Akraba Arasındaki İvazlı Tasarrufları Bağışlama Kabul Eden Hükmün Eleştirisi", *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 339, Aralık 2016, s. 82-89.
- Bolayır, Nur, *Medenî Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi*, İstanbul, On İki Levha, 2019.
- Buluttekin, Mehmet Burak, *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Düzenlenen ve Çözümü Adlî Yargının Görevine Giren Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin, 2023.
- Candan, Turgut, *Açıklamalı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara, Yetkin 5. Baskı, 2023.
- Çiftçi, Pınar, "Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması", *Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a*

- Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, Özel S. 2010, s. 313-379.*
- Çiftçi, Pınar, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, Ankara, Adalet, 2018.
- Demirbaş Aksüt, Burcu, “Kamu İcra Hukukunda Menfaat Dengesi”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015), s. 4671-4735.*
- Duran, Osman, *Medeni Usul Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, Ankara, Seçkin, 2020.
- Ercan Özler, Meltem, *Medeni Usul Hukukunda Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları*, İstanbul, On İki Levha, 2020.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Yetkin, 25. Baskı, 2020.
- Erdönmez, Güray, *Alacaklılara Zarar Verme Kastıyla Yapılan Tasarrufun İptali*, İstanbul, On İki Levha, 2017.
- Gerçek, Adnan, *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, Bursa, Ekin, 5. Baskı, 2017.
- Gümüşkaya, Gamze, *Vergi Hukukunda İspat*, İstanbul, On İki Levha, 2024.
- Günay, Erhan, *Tasarrufun İptali Davası (Borçlu Muvazaası)*, Ankara, Seçkin, 7. Baskı, 2024.
- İbiş, Recep, *Vergi Yargılamasında Re’sen Araştırma*, Ankara, Yaklaşım, 2013.
- Kaneti, Selim, *et al., Vergi Hukuku*, İstanbul, Filiz, 2019.
- Karakoç, Yusuf, *Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi*, İzmir,

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 77, 2. Baskı, 1997.

Karakoç, Yusuf, *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara, Yetkin, 2000.

Karakoç, Yusuf, “Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davası”, *Prof. Dr. Mualla Öncel'e Armağan*, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 243, C. I, 2009, s. 375-426.

Karakoç, Yusuf, *Kamu İcra Hukuku*, Ankara, Yetkin, 2016.

Karakoç, Yusuf, “Ödeme Emri Hakkında Galat-ı Meşhur Uygulamalar”, *Güncel Maliye Tartışmaları-III, Dr. Veysi Seviğ'e Armağan*, Ankara, Seçkin, 2021, s. 405-427.

Karakoç, Yusuf, *Genel Vergi Hukuku*, Ankara, Yetkin, 3. Baskı, 2024.

Kaya Karahanlı, Melike, “6183 Sayılı Kanun'a Göre Tasarrufun İptali Davaları”, *İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023/2, s. 141-172.

Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan, 22. Baskı, 2018.

Kuru, Baki, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Ankara, Adalet, 2. Bası, 2013.

Kuru, Baki, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, Legal Hukuk Kitapları Serisi: 405, İstanbul, Legal, 2016.

Meriç, Nedim, *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2011.

Muşul, Timuçin, *İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Adalet, 2. Baskı, 2017.

Mutlu Kaya, Özge ve Barış Tanrıvermiş, “Vergi İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davasının Mükellefin Savunma Hakkı Bakımından Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, *International Journal of Public Finance*, 8(2), s. 269-286.

Öncel, Muallâ, *et al.*, *Vergi Hukuku*, Ankara, Turhan, Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 32. Baskı, 2023.

Öncü, Kerem, *Vergi Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Seçkin, 2012.

Özçelik, Volkan, *Türk Medenî Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi*, Ankara, Adalet, 2020.

Pekcanitez, Hakan, *et al.*, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. I, II, İstanbul, On İki Levha, 15. Bası, 2017.

Pekcanitez, Hakan, *et al.*, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul, On İki Levha, 11. Bası, 2024.

Reisoğlu, Safa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta, 22. Baskı, 2011.

Tahiroğlu, Fatih, *Medenî Usûl Hukukunda Re’sen Araştırma İlkesi*, İstanbul, On İki Levha, 2021.

Taylar, Yıldırım, “Vergi Yargılaması Hukukunda İspata İlişkin Genel Esaslar ve Bu Bağlamda Bir Danıştay Kararının Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Mualla Öncel’e Armağan*, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 243, C. II, 2009, s. 1189-1222.

Tuncer Kazancı, İdil, *Tasarrufun İptali Davalarında İspat*, Ankara, Yetkin, 2015.

Tuncer Kazancı, İdil, “Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırımlarının Tasarrufun İpta-

li Davasına Konu Edilmesi Sorunu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, Y. 2015, s. 401-424.

Tuncer Kazancı, İdil ve Bahar Öcal Apaydın, “Mirasçılarının Alacaklılarını Koruyan Davalar ile Tasarrufun İptali Davası İlişkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı Cilt:2 Yıl 2015, s. 775-808.

Turanboy, Kürşat Nuri, “Mirasçının Alacaklılarının Korunmasında Mirasın Reddinin İptali Davasının Hukuki Niteliği ve Koşullarının Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 72 (3), Y. 2023, s 1559-1590.

Umar, Bilge, *Türk İcra İflâs Hukukunda İptal Dâvası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 1013, Hukuk Fakültesi No. 210, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1963.

Umar, Bilge ve Ejder Yılmaz, *İspat Yükü*, İstanbul, Kazancı, 2. Bası, 1980.

Uyar, Talih, “İİK'nun 280. Maddesi Uyarınca İptale Tabi Kimi Tasarruflar”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/3, s. 414-448.

Uyar, Talih, “Tasarrufun İptali Davalarında “Tasarrufun İptaline Karar Verilmesi” Konusunda Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar”, *TBB Dergisi*, 2018 (135), s. 449-508.

Uyar, Talih, Alper Uyar ve Cüneyt Uyar, *Kamu Alacaklarına İlişkin Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Bilge, 2021.

Uzun, Mine, *Kamu Alacağı'nın Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2017.

Yardımcı, Tahir Emre, *Tasarrufun İptali Davası*, Ankara, Seçkin, 2024.

Yavaş, Murat, *Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2020.

Yerlikaya, Kürşat, *Açıklamalı ve İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi*, İstanbul, On İki Levha, 2012.